

TULEMUSVALDKONNA
„KULTUUR JA SPORT“ 2023.
AASTA TULEMUSARUANNE

Tulemusvaldkond	Kultuur ja sport
Valdkonna arengukava	„Kultuuri arengukava 2021–2030“ „Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030“
Tulemusvaldkonna eesmärk	<p>Kultuuripoliitika eesmärk on kujundada loovust väärtustav ühiskond, hoides ja edendades eesti rahvuslikku identiteeti, uurides, talletades ja kandes edasi kultuurimälu ning luues soodsad tingimused elujõulise, avatud ja mitmekesise kultuuriruumi arenguks ning kultuuris osalemiseks.</p> <p>Spordipoliitika eesmärk: liikumisel ja spordil on oluline ja kasvav roll eestimaalaste elujõu edendamisel, rikka elukeskkonna loomisel ning Eesti riigi hea maine kujundamisel.</p>
Programmid ja nende eesmärgid	<p>Kultuuriprogramm 2023–2026: Kultuuripoliitika eesmärk on kujundada loovust väärtustav ühiskond, hoides ja edendades eesti rahvuslikku identiteeti, uurides, talletades ja kandes edasi kultuurimälu ning luues soodsad tingimused elujõulise, avatud ja mitmekesise kultuuriruumi arenguks ning kultuuris osalemiseks.</p> <p>Spordiprogramm 2023–2026: Tagatud on toimiv spordikorralduse süsteem lähtuvalt Euroopa spordi mudelist.</p>

Sisukord

Sisukord	3
Sissejuhatus	4
Tulemusvaldkonna üldinfo	5
Tulemusvaldkonna mõõdikud	6
Tulemusvaldkonna kulude lõpliku eelarve jaotus programmide lõikes	6
Tulemusvaldkonna eelarve täitmine	7
Tulemusvaldkonna olukorra analüüs	7
Hindamised ja tõhustamiskavad	12
Ülevaade programmide elluviimisest	13
Programm: Kultuuriprogramm 2023-2026	14
Programmi mõõdikud	15
Programmi olukorra analüüs	16
Programmi meetmete ja tegevuste elluviimine 2023. aastal	20
MEEDE 1. Mitmekülgse ja kättesaadava kultuurielu toetamine ja arendamine	20
MEEDE 2. Kultuuripärandi säilitamise ja kättesaadavaks tegemise	25
toetamine ja arendamine	25
MEEDE 3. Kultuuri valdkondadeülene arendamine, koostöö ja	27
rahvusvahelistumine	27
Kultuuriprogrammi ja programmi tegevuste eelarve täitmine	30
Programm: Spordiprogramm 2023 – 2026	32
Programmi mõõdikud	32
Programmi olukorra analüüs	32
Programmi meetmed ja tegevuste elluviimine 2023. aastal	33
MEEDE 1. Saavutusspordi edendamine	33
MEEDE 2. Organiseeritud liikumisharrastuse edendamine	36
Spordiprogrammi ja programmi tegevuste eelarve täitmine	38

Sissejuhatus

Käesolev tulemusaruanne annab ülevaate riigi eelarvestrateegias 2023–2026 kinnitatud tulemusvaldkonna „Kultuur ja sport“ eesmärkide saavutamisest, sh riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ tegevuskava elluviimisest ning tulemusvaldkonna eesmärki panustavate kultuuriprogrammi ja spordiprogrammi eelarve täitmisest.

Kultuuri ja spordi tulemusvaldkonna pikaajalised arengueesmärgid on kokku lepitud 18. novembril 2021. a Vabariigi Valitsuse kinnitatud „Kultuuri arengukavas 2021–2030“ ja Riigikogus 18. veebruaril 2015. a vastu võetud spordivaldkonna pikaajalises strateegiadokumendis „Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030“ (edaspidi „Sport 2030“). „Sport 2030“ kohaselt koostab ja esitab Kultuuriministeerium alates 2016. aastast igal aastal Vabariigi Valitsusele ning Riigikogule ülevaate selle elluviimisest. Seega saab spordivaldkonna tegevuste detailse ülevaate, mida riik ja spordiorganisatsioonid viisid ellu perioodil 01.01.2023–31.12.2023. dokumendist „Ülevaade „Eesti spordipoliitika põhialuste aastani 2030“ elluviimisest 2023. aastal“¹.

Käesolevas aruandes tuuakse välja kultuurivaldkonna ja spordivaldkonna olulisemad positiivsed arengud ning ülevaade väljakutsetest. Tulenevalt sellest, et osasid indikaatoreid mõõdetakse 2-4 aastase intervalliga läbiviidavate uuringutega, puuduvad nende täitmise andmed aastate kohta, millal vastavat uuringut läbi ei viidud.

Kultuuriprogrammis kajastuvad ka Muinsuskaitseamet, Eesti Lastekirjanduse Keskus, Eesti Rahvakultuuri Keskus, Võru Instituut, Eesti Rahva Muuseum, Eesti Arhitektuurimuuseum, Tartu Kunstimuuseum, Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum, Palamuse O. Lutsu Kihelkonnakoolimuuseum, Viljandi Muuseum.

Samuti kajastuvad sihtasutused ja avalik-õiguslikud juriidilised isikud, sh Eesti Kultuurikapital, oma tegevuste ja finantsidega Kultuuriministeeriumi osutatavates tegevustes ja saavutatud tulemustes.

Spordiprogrammi Kultuuriministeeriumi tegevustes ja teenustes kajastuvad ka Tehvandi Spordikeskuse, Jõulumäe Tervisespordikeskuse, Spordikoolituse ja -Teabe Sihtasutuse ning avalik-õigusliku juriidilise isiku Eesti Kultuurkapitali spordiga seotud tegevused, ressursid ning pakutavad teenused.

Spordiorganisatsioonide roll on sporditegevuse sisuline korraldamine. Eestis ei tegutse ühtegi riiklikku spordiorganisatsiooni ega asutust. Kultuuriministeerium on Tehvandi Spordikeskuse SA üks asutajatest ja Jõulumäe Tervisespordikeskuse SA ainuasutaja. 2021. a alates teostab Kultuuriministeerium Haridus- ja Teadusministeeriumi asemel Eesti Vabariigi nimel asutajaõigusi Spordikoolituse ja -Teabe SA-s ning 2022. aastast alates on Kultuuriministeerium Audentese Koolide SA riiklikuks partneriks, kellega on Kultuuriministeeriumil sõlmitud hankeleping, millega ostetakse andekate noorsportlaste koolitus- ja treenimisteenust. Spordi katusorganisatsioon on Eesti Olümpiakomitee (edaspidi EOK), millel on 01.01.2024 seisuga 123 liiget, sh 68 spordialaliitu, 20 üleriigilist spordiühendust, 19 piirkondlikku liitu ja 16 füüsilist isikut.

¹ Aruande elektroonilise versiooni koos lisaga leiab: <https://www.spordiregister.ee/aruanne/>

Tulemusvaldkonna üldinfo

Tulemusvaldkonna eesmärk:

Kultuuripoliitika eesmärk on kujundada loovust väärtustav ühiskond, hoides ja edendades eesti rahvuslikku identiteeti, uurides, talletades ja kandes edasi kultuurimälu ning luues soodsad tingimused elujõulise, avatud ja mitmekesise kultuuriruumi arenguks ning kultuuris osalemiseks.

Spordipoliitika eesmärk: liikumisel ja spordil on oluline ning kasvav roll eestimaalaste elujõu edendamisel, elukeskkonna rikkuse loomisel ja Eesti riigi hea maine kujundamisel.

Tulemusvaldkonnaga enim seotud strateegia „Eesti 2035“ siht: Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed.

Tulemusvaldkond	Tulemusvaldkonna strateegiadokumendid	Programm, sh vastutavad ministeeriumid
Kultuur ja sport	Kultuuri arengukava 2021- 2030 Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030	Kultuuriprogramm, Kultuuriministeerium Spordiprogramm, Kultuuriministeerium

Tulemusvaldkonna mõõdikud

Tabel 1 Tulemusvaldkonna mõõdikud

	Tegelik täitmine			Sihttasemed			Allikas
	2021	2022	2023	2023	2024	2030	
Elanike kultuurielus osalemine, % ²	-	-	-	-	-	80 ³	Statistikaamet
Liikumisharrastusega regulaarselt (2 x nädalas 30 min) tegelevate inimeste osakaal 16-64 vanusegrupist, %	-	45,2	-	Ei mõõdeta	50	66	Tervise Arengu Instituut

Tulemusvaldkonna kulude lõpliku eelarve jaotus programmide lõikes

Joonis 1. Tulemusvaldkonna kulude lõpliku eelarve jaotus programmide lõikes (ümarдатult)

² Viimane mõõdiku näitaja on aastast 2020, 73,8%

³ Eesti2035 mõõdik, sihttase 80%

Tulemusvaldkonna eelarve täitmine

Tabel 2 Tulemusvaldkonna eelarve täitmine (eurodes)

	Esiagne eelarve 2023	Lõplik eelarve 2023	Täitmine 2023
Kulud	351 921 868	446 172 251	350 364 418

Tulemusvaldkonna olukorra analüüs

Eesti 2035 sihtideni jõudmise aluseks on vabadusele, õiglusele ja õigusele rajatud demokraatlik ja turvaline riik, kus austatakse õigus- ja sotsiaalliigi põhimõtteid ning kus säilib ja areneb eesti rahvus, keel ja kultuur. Selle tagab loov, vastutustundlik ning avatust ja kogukondi väärtustav ühiskond, mis hoiab ja edendab Eesti identiteeti ning tagab mitmekesise, ligipääsetava ja ajaga kaasas käiva elujõulise kultuuriruumi. Kultuuriministeeriumi valitsemisala tegevused panustavad otseselt eelnimetatud aluspõhimõtete tagamiseks. Mitmekülgse kultuurielu eelduseks on vaimse ja materiaalse kultuuripärandi säilitamine ja vahendamine ning kultuuri kättesaadavuse ning loometingimuste tagamine. Eesti elanikud on Euroopas ühed aktiivsemad kultuuris osalejad.

Eesti 2035 strateegiline siht: Eestis elavad arukad, tegasus ja tervist hoidvad inimesed, Eesti ühiskond on hooliv, koostöömeelne ja avatud, Eesti majandus on tugev, uuendusmeelne, vastutustundlik.

Eesti2035 ja Kultuur2030 arengukava kohaselt on eesmärgiks, et Eesti elanikest 80% osaleb kultuurielus. 2015. aastal osales viimase 12 kuu jooksul kultuurielus 84,4%, 2017. aastal 78,7% ja 2020. aastal 73,8% 15-aastastest ja vanematest Eesti elanikest.

Viimastel aastatel on kultuurivaldkonda mõjutanud mitmed kriisid: koroonakriis, Venemaa agressioon Ukrainas, selle mõjul tekkinud energiakriis ja jätkuv majanduskeskkonna ebastabiilsus. Kriisid on rakendanud nii kultuurielus osalemist, kultuuri loomist kui rahvusvahelist suhtlust ja tõestanud, et kriisivalmiduse toetamine peab olema prioriteet.

Kultuuris osalemise regionaalse kättesaadavuse parandamiseks, tulevaste professionaalide järelkasvu kui ka teadliku publiku suurendamiseks on alates 2022. aastast rakendatud kultuuriranitsa toetusmeedet, mille eesmärk on võimaldada lastel ja noortel külastada õppeprogrammi osana teatrietendusi, kinoseansse, kontserte, muuseumi või muid kultuurivaldkonna asutusi või sündmusi. Toetusmeede jõudis käesoleval õppeaastal 138 000 põhikooliõpilaseni (mahus 1,5 mln eurot).

2022. a viidi läbi elanike rahulolu-uuring kohalike omavalitsuste üksuste teenustega, mille kohaselt oli 63% kõigist küsitletud Eesti elanikest rahul kultuurse vaba aja veetmisega.

2023. jätkati loovisikute ja loomeliitude seaduse muutmise ettevalmistamist koos valdkonna laiapõhjalise kaasamisega. Riigikogu kultuurikomisjoni poolt algatati Eesti kultuurkapitali seaduse ja hasartmänguseaduse muutmise seaduse eelnõu, mille üheks eesmärgiks on toetada Eesti kultuuri oluliselt panustavate loovisikute toimetulekut läbi loometöötasu sisseviimise, millega kaasnevad sotsiaalsed garantiid. Teiseks eesmärgiks on täiendavate kultuuriliselt oluliste ehitusobjektide finantseerimine lisaks Riigikogus varem kinnitatud riiklikelt tähtsate kultuuriobjektide nimekirjale.

Edukas on olnud tagasimaksefondi „Film Estonia“ rakendamine, mille eesmärk on ergutada Eestisse tulevaid rahvusvahelisi filmitootmis- ja kaastootmisprojekte, makstes tagasi kuni 30% Eestis kantud abikõlblikest tootmiskuludest. 2022. läbiviidud analüüsi kohaselt loodi 2021. a tänu tagasimaksefondile 189 töökohta ning toodi 2,7 mln eurot maksutulu. Tagasimaksefondi toel investeeritud iga euro kohta (ilma otsese maksutuluta) luuakse majanduses kokku 5 eurot väärtust.

Teatri rahastamissüsteemi korrastamiseks ja detailsemaks muutmiseks muudeti etendusasutuse seadust, muudatused jõustusid 01.11.2022. 2023. aastal toimusid vooru järgselt täiendavad arutelud valdkonnaga rakendusakti täpsustamiseks ning 2024. aasta tegevustoetuste määramise aluseks olid

mitmed valdkonnaga kokku lepitud uuendused, näiteks kolme-aastased lepingud, eelarve realistlikkuse hindamine eraldi, täpsustatud hindamiskriteeriumid ja punktisüsteem ning toetuse saamiseks vajalik minimaalne lävend

Vabariigi Valitsus on heaks kiitnud ettepaneku töötada edasi voogedastusplatvormide regulatsiooniga, nn kohaliku sisu tasu loomisega, mille eesmärk on mitmekesisuse tagamine voogedastusplatvormidel ja lisavahendite leidmine Eesti audiovisuaaltööstuse toetamiseks.

Toetamaks loovisikuid otsustati 2024. aastaks suurendada Autorihüvitisfondi laenutushüvitiste mahtu 1 miljoni euroga. Samaväärselt oluline loovisikute toetamise süsteem on loovisikute toetamine riigieelarvest loomeliitude kaudu, kes maksavad antud vahenditest loovisikutele loometoetusi ning loomingulisi stipendiume.

Jätkus erameedia ja Eesti Rahvusringhäälingu (ERRi) täiendav toetamine vene- ja ingliskeelsete Eesti elanike toomiseks ühisesse kommunikatsiooni- ja inforuumi. Vabariigi Valitsuse otsusega eraldati 2023. aastal üks miljon eurot kvaliteetse venekeelse ajakirjandusliku sisu loomiseks erameediakanalites ning kaks miljonit eurot ERRi vene- ja ingliskeelsete kanalite arendamiseks. Toetuse abil loodi meediamajades uusi töökohti, suurendati ja mitmekesistati ajakirjandusliku meediasisu pakkumist ning toetati meediaväljaannete levikut, mille tulemusena kasvas ka venekeelse elanikkonna hõlmatus Eesti infovälja. Riigikantselei tellitud avaliku arvamuse uuringust selgub, et Vene kanalite mainimine olulise infoallikana on aastaga langenud 33%-lt 11%-le ning usaldatavus 40%-lt 18%-le. Nende numbrite põhjal võib öelda, et töö Eesti inforuumi kaitsmisel on olnud tulemuslik. Ajakirjandusliku sisu tarbimise harjumuste ja hoiakute muutmine on pikaajaline protsess ning selleks, et venekeelse auditooriumi huvi ning usaldus Eestis toodetud kvaliteetse meediasisu vastu püsiks ja kasvaks, kavatseb Vabariigi Valitsus jätkata Eesti venekeelsete erameediakanalite toetamismeetmega ka 2024. aastal, jätkates ka ERRi vene- ja ingliskeelsete kanalite täiendavat toetamist. 2023.a. Eesti Integratsiooni Monitooringu tulemustest teame, et need meetmed on muutnud venekeelsete Eesti elanike meedia tarbimise valikuid: on vähenenud Venemaa kanalite usaldusväärsus ja suurenenud Eesti meedia, sh Eesti riigi poolt toetatava venekeelse meedia roll muust rahvusest elanike inforuumis.

2023. a esimest korda läbiviidud kultuuripärandi teadlikkuse uuringu kohaselt on vastava teadlikkuse indeksi e pärandibaromeetri näitajaks 60 punkti (100 punktist), mis näitab koondhinnangut pärandist osasaamise, selle hoidmisesse panustamise ja pärandi tähenduse osas hoiakutele ja käitumisele. Eestimaalased peavad kultuuripärandit väga oluliseks ja näevad, et pärand teeb meid rikkamaks nii vaimult kui varaliselt; küll on arenemisruumi oma aja ja raha panustamisel pärandi hoiuks ja kordategemiseks.

Eesti laulu- ja tantsupeo traditsiooni hoidmiseks on väljatöötatud ja käivitamisel eraldi toetusmeede maakondlike laulu- ja tantsupidude läbiviimiseks.

2023. a toimunud XIII Noorte laulu- ja tantsupeost „Püha on maa“ võttis osa 31 415 lauljat, tantsijat ja pillimängijat. Pidulüüsi külastas ligi 90 000 inimest. See oli esimene pidu üle pika aja, kus kasutati taaskord taaskasutatavaid nõusid. Välja jagati 140 000 suppi korduvkasutatavatest nõudest - selle korraldus tundus veel aasta varem võimatu ülesandena, aga viidi läbi kogukondlikult ja naeratades.

2023. aastal viidi ellu raamatukogude valdkonna reformi kaks tegevust. Eesti Rahvusraamatukogule anti üle kõik Eesti Hoiuraamatukogu ja selle struktuuriüksuse Eesti Pimedate Raamatukogu ülesanded ning lõpetati Hoiuraamatukogu tegevus eraldiseisva riigiasutusena. Töötati välja ja rakendati ka rahvaraamatukogude arendusprojektide toetusmeede „Raamatukogude kiirendi“, et parandada kohaliku omavalitsuse rahvaraamatukogude teenuste kvaliteeti ja kättesaadavust, toetada ruumide kohandamist kogukonnategevusteks ning tõsta raamatukogutöötajate professionaalsust. 2023. aastal toetati 46 raamatukogude projekti tegevusi kokku 500 000 euroga, millele kohalikud omavalitsused lisasid

omaltpoolt teise poole. Kiirendi arendustegevused on samuti olnud populaarsed: loengud, töötoad ja seminarid on kokku viinud teadmishimulised raamatukoguhoidjad arhitektide, disainerite ja teiste professionaalidega, kes on tänu sellele esimest korda sügavamalt mõtlemas raamatukogule kui erilisele avalikule ruumile.

Valminud analüüsi "Riiklike raamatukoguteeninduse koordineerimise ülesannete ja nende rahastuse mudeli väljatöötamine" tulem andis sisendi rahvaraamatukogu seaduse muutmise seaduse ettevalmistusel riiklike raamatukoguteeninduse koordineerimise ülesannete ümberkorraldamiseks. 2023. valmis ühtse üleriigilise raamatukogusüsteemi detailanalüüs, et ette valmistada hange kõikidele Eesti inimestele ühtse raamatukogusüsteemi kasutuselevõtmiseks.

Ülevaade museaalide hoiustamise teenuse konsolideerimisest, sh pärandihoidlate rajamise hetkeseisust esitatakse Vabariigi Valitsusele 2024. aastal. Pärandihoidlate rajamine on kultuuripärandi säilimiseks kriitiline, valdkonna tõhusust tõstev ja keskkonnajalajälge vähendav reform, mida tuleb käsitleda investeringuvajadusena riigi eelarvestrateegia protsessis vastavalt riigiülesele investeringukavale.

2019. aastal kehtima hakanud muinsuskaitseseaduse alusel uuendab Muinsuskaitseamet kõigi muinsuskaitsealade kaitse korraldust. 2023. aastal kinnitati Vabariigi Valitsuse poolt 4 ja 2024. aasta esimeses pooles 2 uut kaitsekorda. Uute kaitsekordade kehtestamine on vajalik, kuna seni kehtivate põhimäärustega võrreldes annavad uued kaitsekorrad suurema paindlikkuse, on palju informatiivsemad ja täpsemad. Suurem selgus ja paindlikkus annab rohkem võimalusi ja lahendusi eelkõige omanikele, projekteerijatele kui ka ametnikele.

Kultuuriministeeriumi juhtimisel algas 2023. projekt LIFE heritageHOME, mille eesmärk on leida lahendusi pärandhoonete energiatõhususe parandamiseks. Projekti maht on pea 1,5 miljonit eurot ning see kestab kolm aastat. LIFE heritageHOME on pärandhoonete omanikele suunatud teadusarendusprojekt, mis keskendub riikliku või kohaliku kaitse all olevatele ajalooliste hoonete renoveerimise väljakutsetele ja võimalustele. Projekt toetab kogu Eestit hõlmava LIFE IP BuildEST projekti elluviimist. Eesmärk on kaasata ka kaitse all olevad hooned renoveerimismaratoni viisil, mis hoiab energiakulu kokkuhoidu otsides hoonete eripära ja väärtuseid.

Valmistati ette "Kultuuripärandi digitegevuskava 2023–2029", mille eesmärgiks on teha Eesti kultuuripärand kõigile huvilistele digitaalsena kättesaadavaks, mugavalt kasutatavaks ning tagada kultuuripärandi turvaline säilimine. 2023. aastal taotleti ja saadi toetus Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitikafondidest 2024. aastal algavatele projektidele summas 5 286 613 eurot. Digiteeritud pärandi aktiivne kasutamine elavdab nii majanduskasvu kui on ka oluliseks julgeolekugarantiiks. Suurema ja vabama juurdepääsu võimaldamine on meie kultuuripärandi ainus võimalus, et püsida pildil ja konkurents suuremate ja jõulisemalt oma kultuuripärandit levitavate riikide kõrval. Eelmise "Kultuuripärandi digiteerimine 2018-2023" tegevuskava raames avas Eesti Rahvusraamatukogu üleriigilise e-väljaannete laenusplatvormi ning kombineerituna varasemalt digiteeritud pärandiga sai digitaalsena avalikult kättesaadavaks 42% meie mäluasutustes olevast kultuuripärandist. 2023. aasta lõpu seisuga oli MuS-i sisestatud ligi 4,2 miljonit objekti kõigist pärandiliikidest, sh digikujutisega oli neist 2,3 miljonit.

Eestil on kultuuriesindajad seitsmes välisriigis, et toetada kultuuri rahvusvahelistumist ning Eesti välispoliitiliste eesmärkide täitmist.

2023. valmistati ette koostöös Tartu linnaga Tartu 2024. aastal toimuvat Euroopa kultuuripealinna programmi läbiviimist. Ministeerium tegi 2023. a ettevalmistusi liitumiseks Euroopa Nõukogu Kultuuriteede algatusega, mis on mõeldud tutvustama pärandipaiku, millega Eesti liitus 2024. alguses.

Kultuuriministeerium on erakorralise Ukraina toetusfondi abil võimaldanud ellu viia Ukraina loomesektorile olulisi kultuuri- ja spordisündmusi, mida on ellu viidud koostöös Eesti partneriga.

Kultuuriministeeriumi eestvedamisel ning koostöös ESTDEV-i ja Eesti Arhitektide Liiduga viidi läbi Zõtomõri oblasti perekodude arhitektuurikonkurss.

2023. toimus MTÜ Loov Eesti ning UNESCO Eesti ja Namiibia rahvuslike komisjonide koostöös Namiibia pealinnas Windhoekis kultuuripärandi hoidmise ja digitaliseerimise teemaline loomemajanduse akadeemia. Üheskoos korraldati kõrgetasemeline konverents ja noorte ettevõtlushuviliste häkaton, et toetada kestlikku arengut läbi kultuuripärandil põhineva loovettevõtluse edendamise. Viimastel aastakümnetel on Namiibias nagu mujalgi maailmas üha enam levimas arusaam, et kultuur ja loomemajandus aitavad luua töökohti ja uuenduslike ärimudelitega ettevõtete juurdekasvu, mõjutavad elanike elujärge ja riigi majanduslikku käekäiku ning toovad riiki välisinvesteeringuid. Koostöömõtted valas vormi ja nende elluviimist vedas eest Loov Eesti, kellel on pikaajaline loomemajanduse arendamise kogemus Eestis ja idapartnerlusriikides. Projekti rahastas Eesti Rahvusvahelise Arengukoostöö Keskus EstDev.

UNESCO Eesti Rahvuslik Komisjon esitas novembris 2023. Eesti, Läti, Leedu, Poola ja Ukraina mäluasutuste nimel UNESCOle ühistootluse GULAGi vangilaagritest saadetud kasetohule kirjutatud kirjade kandmiseks UNESCO Maailma mälu registrisse.

Töötati välja ehitismälestiste energiatõhususe tõstmise toetamise meede, mille rahastus tuleb CO2 kvoodi müügist. Kolme aasta jooksul (2024-2026) toetatakse meetmest avaliku funktsiooniga ehitismälestisi kokku 24 miljoni euroga. Lisaks töötati välja meede mahus 9 miljonit eurot etendusasutuste energiasäästlikele valgustuslahendustele üleminekuks, et lõpetada hõõglampidega seadmete kasutamine etendus- ja proovisaalides ning asendada need LED-seadmetega.

Loomemajanduse edendamise valdkonnas korraldati koostöös Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutusega ambitsioonikate eesmärkide ja kasvupotentsiaaliga loomeettevõtjatele arengukava praktikum ning reaalamajanduse ja digitaliseerimise meistriklass. Lisaks toetati loomeettevõtjate osalemist juhtide mentorprogrammis ning kolme Eesti loomeettevõtja osalemist rahvusvahelisel start-up ettevõtluskonkursil Taanis. Toimus muusikavaldkonna rahvusvahelise delegatsiooni reis Eestisse eesmärgiks tuua rahvusvahelisi kontakte tutvuma siinsete loomeettevõtete ja võimalustega.

2023. aasta lõpuks olid välja töötatud ja jõustatud Euroopa Liidu uue rahastamisperioodi loomemajanduse arendamise meetme tingimused. Augustist oktoobrini oli avatud taotlusvoor loomeettevõtjatele tugiteenuste pakkumiseks toetuse taotlemiseks, oktoobri lõpus avanes jooksev toetuse taotlemine loomeettevõtjatele oma ekspordivõimekuse arendamiseks ning detsembris arenguplaanide elluviimiseks. Samaaegselt viis Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus ellu ettevalmistavaid tegevusi loomemajanduslase teadlikkuse kasvatamise, teadmiste ja oskuste arendamise ning kultuuri- ja loomesektori sisese ja sektorite ülese koostöö soodustamise toetamiseks 2024. aastal.

Eesti kultuurielu jätkusuutlikkuse tagamiseks ja uute innovatiivsete teadmiste loomiseks valdkonnas jätkati loovuurimuse meetmest loovuurimuse projektide rahastamist. Jätkus kultuuri- ja loomevaldkondades loovuurimuse toetamiseks 2022. aastal läbi viidud esimeses taotlusvoorus rahastatud 11 projekti elluviimine. Esimeses taotlusvoorus 2022. aastal eraldatud toetuste kogumaht oli 413 000 EUR. Kõik projektid said 2023. aasta lõpuks lõpetatud. 2023. aastal viidi läbi teine taotlusvoor kultuuri- ja loomevaldkondades loovuurimuse toetamiseks ning selle tulemusena rahastati kokku 11 uut projekti, mis kestavad kuni 2024. aasta lõpuni. Eraldatud toetuste kogumaht oli 460 000 EUR.

ETAG rakendusasutusena viis läbi Kultuuriministeeriumi ellu kutsutud Eesti kultuuri teadus- ja arendusprogrammi esimese vooru mahus 1,29 mln eurot. TA-programmi eesmärgiks on tõsta kultuurivaldkonna asutuste teadus- ja arendustegevuse võimekust uuringute läbiviimisel, tõhustada interdistsiplinaarse teadus- ja arendustegevuse koostööd teadus- ja arendusasutuste, ettevõtete ning teiste organisatsioonide vahel, luua projektide kaudu uusi teadmisi, loome- ja uurimismeetodeid või -tehnikaid ning panustada seeläbi uurimisvaldkondade ning kultuuri ja laiemalt ühiskonna arengusse.

Kultuuriministeerium eraldas õpilaste teadustööde konkursil kaks eripreemiat kultuurivaldkonna teadustöö populariseerimiseks ja väärtustamiseks noorte seas.

Väljakutsed:

- loovisikute ja kultuuritöötajate töötingimuste parandamine;
- kultuurivaldkonna professionaalide, juhendajate ja eestvedajate, sh huvihariduses hõivatute, töö suurem väärtustamine, sh kohaliku omavalitsuse tasandil;
- kultuuri kättesaadavuse parandamine eri sihtgruppide ja valdkondade lõikes ning regionaalselt;
- erivajadustega inimeste ligipääsu suurendamine kultuuritegevustes osalemisele ja kultuuriteenuste tarbimisele;
- kultuuripärandi pikaajalise füüsilise ja digitaalse säilitamise tagamine, sh pärandihoidlate rajamine;
- Ukraina ja Eesti loomesektori koostöö soodustamine ning Ukraina toetamine rahvusvahelisel tasandil.

Eelnimetatud väljakutsed on seotud Eesti 2035 muutustega „Tagame elujõulise kultuuriruumi“ ja „Parandame riigi ja KOVi teenuste kvaliteeti ja kättesaadavust ning vaatame üle vastutuse jaotumise“.

„Sport 2030“ määrab kindlaks Eesti spordipoliitika visiooni, üleriigilised eesmärgid ja prioriteetsed arengusuunad. „Sport 2030“ kohaselt on sport ja liikumine kõikide demograafiliste ja sotsiaalsete sihtgruppide tegevuse tervistava, hariva, meelelahutusliku ning sotsiaalse toimega osa, mis mitmekesistab kultuuri ja noorsootööd ning panustab lõimumisse, tööhõivesse ja majandustegevusse.

Oluline osa dokumendis „Sport 2030“ kokku lepitud põhimõtetest eeldab järjepidevat ja planeeritud tegevust ning tulemusi ei ole võimalik mõõta iga kalendriaasta kaupa.

Kultuuriministeeriumi tellitud ja 2022. aastal avalikustatud Eesti suurimast liikumisuuringust selgub, et nii täiskasvanutest kui ka lastest üle poole liigub endiselt liiga vähe – iga päev ei liigu piisavalt 57% õpilastest ja 58% täiskasvanutest. Sama uuring tõestas ka selgelt, et aktiivne eluviis toetab märkimisväärselt tervist ja heaolu – aktiivsed lapsed ning täiskasvanud on õnnelikumad ja rõõmsameelsemad ning edukamad õppimises ja keskendumises.

2023. aasta oli liikumisaasta, mille eesmärk oli suurendada regulaarse liikumisharrastusega tegelejate arvu Eestis. Projekti vedas eest 2022. aasta lõpus loodud SA Liikumisharrastuse kompetentsikeskus. Liikumisaastal oli eesmärgiks tõsta tähelepanu keskmesse liikumisaktiivsus, sellealased võimalused ja teadlikkus, aga ka liikumiskultuur ja üritused ehk kõik, mis aitab kaasa liikumisega seotud mõtteviisi ja kultuuri edendamisele. 2023. aasta lõpus läbi viidud liikumisaktiivsuse uuringu kohaselt oli liikumisaasta toimumisest teadlikud 44% elanikest. Tervisespordi ja liikumisharrastustega tegelemist pidas väga või küllaltki tähtsaks 91% elanikest (2022. aastal vastavalt 88%).

Liikumisharrastuse edendamisel on märksõnaks koostöö, seda nii kogukondade, kohalike omavalitsuste kui ka riigi tasandil. 2023. aastal leppisid Kultuuriministeerium, Sotsiaalministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeerium kokku liikumisharrastuse tegevuskavas aastateks 2023-2026.

Viimastel aastatel on jõudsalt kasvanud harrastajate arv spordiklubides ja spordikoolides. Kui 2012. aastal oli harrastajana märgitud 130 839 inimest, siis 31.12.2023 seisuga oli see arv 225 848. Spordiklubides ja spordikoolides sporti harrastavate 5–19aastaste noorte osakaal kogu vanusegrupist moodustas 2022. aastal 54%. Spordiorganisatsioonide (sh spordiklubide) arv on kasvanud 2926 organisatsioonini (sisaldab nii tegutsevaid kui ka mittetegutsevaid organisatsioone) ja ületab seega 2022. a seatud sihttaseme, mis oli 2700.

Liikumisharrastuse edendamiseks eraldati regionaalsete tervisespordikeskuste olme- ja teenindushoonete ehitamiseks ühekordselt 3.0 mln eurot, mis jagunes 7 keskuse vahel.

Kultuuriministeeriumi spordivaldkonna toetustest üks suuremaid on treenerite tööjõukulu toetus. 2023. aastal tõusis taotlusvooru maht 7,8 mln eurolt 12,2 mln euroni ja selle tulemusena tõusis noortega töötavate treenerite alampalk 400 euro võrra jõudes 1400 euroni. Taotlusvooru maht ning laste ja noortega täiskoormusega töötava treeneri miinimumpalk on küll alates 2015. aastast tõusnud, kuid on

võrreldes teiste sihtrühmadega ja Eesti keskmisega madalam. 2023. aastal toetati kokku 405 spordiorganisatsiooni 1415 treenerit, kes juhendasid kokku 43 915 last või noort.

2023. aastal võideti rahvusvahelistel tiitlivõistlustel 38 spordialaga kokku 272 medalit – 69 kulda, 81 hõbedat ja 122 pronksi. 34 medalit (12,5%) võideti olümpiakavas olevatelt võistlusaladelt. 2023. a toimus rahvusvahelistest võistlustest traditsiooniks kujunenud Tallinna Ironman, Rally Estonia, Tallinna Maraton, võrkpalli naiste Euroopa meistrivõistluste finaaltourniiri alagrupiturniir ning mitmed teised võistlused, mida toetati kokku 5,5 miljoni ulatuses.

2023. aastal jätkus Eesti Olümpiakomitee loodud saavutusspordi projekti Team Estonia kaudu saavutusspordi toetamine. Erinevate taotlusvoorude ja toetuse liikide kaudu eraldati sportlastele, nende treeneritele, taustajõududele tiitlivõistlustel osalemiseks ja ettevalmistamiseks 7,7 mln eurot. Võrreldes 2022. aastaga tõusis toetus 0,5 mln eurot võrra. Kokku toetati 310 individuaalala sportlast ja 39 sportmängude koondist.

2023. aastal tegi Vabariigi Valitsus märgilise otsuse eraldada kõrgetasemeliste ja suure Eesti turundamise potentsiaaliga võistluste korraldamiseks alates 2024. aastast 3 miljonit eurot aastas.

2023. aastal valmis Kultuuriministeeriumi tellimusel uuring, mis kaardistas Eesti tippспортlaste, treenerite ja tugipersonali kokkupuuteid keelatud ainete ja meetoditega ning nendega seotud teadmisi ja hoiakuid. Tulemused näitasid, et laialdast dopingukasutamist Eestis eeldatavasti ei toimu, kuid senisest enam peaks pöörama tähelepanu antidopingu alase koolitusega.

Lähiaastatel on jätkuvalt vaja tähelepanu pöörata treenerite töö väärtustamisele, liikumisharrastuse ja saavutusspordi edendamisele ning spordi ja spordiobjektide toetusmehhanismide korrastamisele.

Hindamised ja tõhustamiskavad

2020. aastal algatati Rahandusministeeriumi, OECD ja valdkonna organisatsioonide eestvedamisel muuseumide valdkonna tõhustamiskava „Muuseumide rahastamine riigieelarvest“ läbiviimine. Kava koostamisel analüüsiti muuseumide võrgustikku, juhtimise korraldust, tegevuste eesmärgistatust ja kehtivat rahastust ning tehti ettepanekud tulemuspõhisema rahastamissüsteemi loomiseks ja muuseumivõrgu ümberkorraldusteks. Muuseumide valdkonna tõhustamiskava koos ettepanekutega arutati valitsuskabineti 28.04.2022. nõupidamisel. Ühe olulise otsusena andis Vabariigi Valitsus ülesande muuseumide haldavatele ministeeriumidele sõnastada oma haldusala muuseumidele riigi ootused hiljemalt 2024. detsembriks.

Ülevaade programmide elluviimisest

Järgmistes peatükkides on antud ülevaade tulemusvaldkonna programmide elluviimisest. Esitatud on mõõdikute saavutustasemed 2023. aastal, programmide olukorra analüüs ja programmide tegevuste täitmise analüüs ning teave programmide eelarve ja programmide tegevuste eelarve täitmise kohta.

Programm: Kultuuriprogramm 2023-2026

EESMÄRK: Kultuuripoliitika eesmärk on kujundada loovust väärtustav ühiskond, hoides ja edendades eesti rahvuslikku identiteeti, uurides, talletades ja kandes edasi kultuurimälu ning luues soodsad tingimused elujõulise, avatud ja mitmekesise kultuuriruumi arenguks ning kultuuris osalemiseks.

STRATEEGIA "Eesti 2035" siht: Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed.

PEAVASTUTAJA: Kultuuriministeerium

KAASVASTUTAJAD: Muinsuskaitseamet, Eesti Lastekirjanduse Keskus, Eesti Rahvakultuuri Keskus, Võru Instituut, Eesti Rahva Muuseum, Eesti Arhitektuurimuuseum, Tartu Kunstimuuseum, Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum, Palamuse O. Lutsu Kihelkonnakoolimuuseum, Viljandi Muuseum

Programmi mõõdikud

Tabel 3. Kultuuriprogrammi mõõdikud

	Tegelik täitmine			Sihttasemed ⁴		Allikas
	2021	2022	2023	2023	2024	
Elanike kultuurielus osalemine, % ⁵	-	-	-	-	-	Statistikaamet
Eesti laste ja noorte osalemine kultuuris	-	-	-	-	-	Täpsustub
Kultuurivaldkonnas hõivatute keskmine brutokuupalk Eesti keskmisest palgast	76%	78%	80%	-	-	Statistikaamet
Rahulolu kultuuri kättesaadavuse ja ligipääsetavusega	-	-	-	-	-	Täpsustub
Kultuuri kättesaadavus digiplatvormidel	-	-	-	-	-	Täpsustub
Eesti elanike kultuuripäranditeadlikkus	-	-	60 (100 palli skaalal)	-	-	Kultuuriministeerium
Eesti kultuuri uurimise jätkusuutlikkus ⁶	-	-	10,5%	-	-	Kultuuriministeerium
Loomemajanduse sektoris loodud lisandväärtus SKPst	-	-	-	-	-	Kultuuriministeerium
Loomemajanduse sektoris loodud lisandväärtus töötaja kohta	-	-	-	-	-	Kultuuriministeerium
Eesti kultuuri rahvusvaheline nähtavus	82	84	-	-	-	Elcano globaalse kohalolu aruanne
Eesti kultuurikorralduse keskkonnamõju	-	-	-	-	-	Kultuuriministeerium
Eesti elanike elukeskkonnaga rahulolu (rahul või pigem rahul)	-	73,5%	-	-	-	Rahandusministeerium

⁴ Programmi mõõdikute sihttasemed on seatud aastaks 2030., vahetasemeid ei ole seatud.

⁵ Viimane mõõdiku näitaja on aastast 2020, 73,8%

⁶ Humanitaaria valdkonna grantide eelarve kogumahu osakaal võrreldes kõigi valdkondade eelarve kogumahuga

Programmi olukorra analüüs

Järgnevalt väljatoodud programmi täitmise analüüs on seotud Eesti 2035 muutustega „Tagame elujõulise kultuuriruumi“ ja „Parandame riigi ja KOVi teenuste kvaliteeti ja kättesaadavust ning vaatame üle vastutuse jaotumise“.

Eesti kirjanduse osas on palju valikuvõimalusi ja iga lugeja peaks leidma oma lemmiku. Ehkki Eestis ilmub palju erinevaid raamatuid, vähenevad tiraažid ja raamatute kättesaadavus väheneb. Oluline on suurendada raamatukogude teavikute osturaha, et uuem kirjandus oleks kõigile kättesaadav. Keskenduda tuleks just laste- ja noortekirjanduse ostudele, aga ka Eesti Lastekirjanduse Keskuse eestveetavatele lugema innustamise programmidele. Alates 2023. aastast toetab Kultuuriministeerium uue riikliku tähtpäeva – eesti kirjanduse päeva tähistamist – ning emakeeleõpetaja preemia väljaandmist. 2023. aastal sai riiklikku palka 15 kirjanikku.

2022. aasta teatrite külastuste koguarv ületas taas 1 miljoni piiri (kokku 1,1 mln külastust), milles väljendub teatrisüsteemi taastumise piirangute perioodist, 2023. esmane hinnang külastajate arvule on samuti üle 1 mln külastuse (kokku 1,2 mln külastust). 2022. a uuendatud etendusasutuste seaduse eesmärgiks on olnud paremini toetada valdkonna mitmekesisust ja etenduskunstide kättesaadavust üle Eesti, sh korrastada rahastamissüsteem. Rahastuskorda reguleeriv ministri määrus töötati välja koostöös valdkonnaga ja hõlmas ka valdkonna välja pakutud loomingulise tegevusega seotud töö mahu arvestamise mudelit. Oluliselt täpsustati eeskätt era- ja munitsipaalteatrite rahastamise tingimusi, mille kriteeriumid tuletati era- ja munitsipaalteatrite rahastamisele etendusasutuse seaduses seatud eesmärkidest. Era- ja munitsipaalteatrite rahastamise süsteem muutus oluliselt läbipaistvamaks ning rahastusettepanekute kujunemine selgemaks. Tulenevalt 2022. aasta tegevustoetuste protsessi tagasisidest otsustati rakendada uuele rahastusmudelile üleminekuks tasandavaid lisavahendeid. 2023. aastal täpsustati määrust lähtuvalt era- ja munitsipaaletendusasutuste kommentaaridest, näiteks võidakse taotlejale uue määruse alusel määrata kolme-aastane tegevustoetus. Eesmärgiks on seada riigi sihtasutustena tegutsevatele etendusasutustele asutajaootused, mille täpsem sõnastamine ning kokkuleppimine toimub 2024. aastal.

2023. aastal oli kinokülastusi 2,8 mln, mis näitab kinokülastuste uut kasvu peale 2020. ja 2021. toimunud langust. Eesti filmide turuosa oli 2023. aastal 22%. Edukas on olnud tagasimaksefondi „Film Estonia“ rakendamine, mille eesmärk on ergutada Eestisse tulevaid rahvusvahelisi filmitootmis- ja kaastootmisprojekte, makstes tagasi kuni 30% Eestis kantud abikõlblikest tootmiskuludest. 2022. läbiviidud analüüsi kohaselt loodi 2021. a tänu tagasimaksefondile 189 töökohta ning toodi 2,7 mln eurot maksutululu. Tagasimaksefondi toel investeeritud iga euro kohta (ilma otsese maksutuluta) luuakse majanduses kokku 5 eurot väärtust.

Eesti meediaturg on avatud, institutsionaalselt mitmekesine ja siin pakuvad teenuseid nii kohalikud kui ka rahvusvahelise tegevusulatuslega ettevõtted. Riigikogu poolt 2022. vastuvõetud meediateenuste seaduse muudatused ajakohastavad oluliselt meediamaaastiku korraldust, sh uut liiki sisu ja teenuste kasutamist. 2022. aastal ja 2023. toetati venekeelset erameediat ühtse informuumi tagamise eesmärgil seoses Ukraina sõjaga. Toetamine jätkub 2024. a koostöös Riigikantseleiga.

Muusikavaldkonnas näitab publiku kontsertide külastamise arv taastumise märke, kuid säilinud on ettevaatlikus eelmüügist ostetavate piletite osas. Kontserdipaikade, festivali- ja kontserdikorraldajate jaoks kasvasid oluliselt kõigi teenuste hinnad, samal määral ei olnud aga võimalik tõsta kontserdipiletite hinda ning muusikute honorare. Taastunud on rahvusvaheline kontserdielu ning toimus mitmeid kontsertturneesid ning plaadistusi rahvusvaheliselt mainekatele plaadifirmadele.

Kunstinäitusi toimus 2023. aastal üle Eesti kokku 825. Kunstivaldkonna suur arengupotentsiaal, rahvusvaheline nähtavus ja kunstielu kodumaine mitmekülgne kättesaadavus on kriiside ja inflatsiooni järel ohus. Valdkonna jätkusuutlikkus sõltub peamiselt mitteriiklikest organisatsioonidest. Loometöö tasustamine, sh näitusetasud kunstnikele, on valdkonna prioriteet ja lähiaastate võtmeteema. Hädavajalik on näitusetaristu parandamine ja ajakohastamine. 1934. aastal rajatud Tallinna Kunstihoone renoveerimine vajab lisavahendeid. Kriitilises seisus on ka teiste kesksete näitusekorraldajate taristu (Eesti Kaasaegse Kunsti Muuseum, Tartu Kunstimaja, Eesti Kunstnike Liidu galeriid, jmt).

Arhitektuurivaldkonna olulisim tegevus riigi tasandil on viimastel aastatel olnud kvaliteetse ruumi aluspõhimõtete juurutamine. Kvaliteetse elukeskkonna kavandamise korralduses on riigi tasandil mitmeid süsteemseid probleeme, mis tulenevad ruumipoliitika killustumisest eri ministeeriumide vahel. Töös on uue organisatsiooni – maa- ja ruumiameti – loomine, et koondada ruumiga tegelevate ministeeriumide osakonnad üheks ruumiloome üksuseks, mille ülesandeks jääks ka arhitektuurivaldkonna eest vastutamine.

2023. aastal viidi läbi uuring „Disainikasutus Eesti ettevõtetes ja sihtasutustes“ eesmärgiga kaardistada ja analüüsida disainikasutust nii era- kui ka riigi osalusega ettevõtetes ning riigi asutatud sihtasutustes ja MTÜdes, jätku-uuring 2013. ja 2018. toimunud uuringutele. Uuringu tulemused näitavad, et Eesti ettevõtted ja asutused on hakanud aina rohkem ja teadlikumalt disaini kasutama. Uuringust ilmneb, et tellijad on üha disainiteadlikumad ja avatumad disaini kasutamiseks mitte ainult toodete ja teenuste visuaalse identiteedi kujundamisel, vaid ka läbivalt teistes arendusprotsessides ja strateegia kujundamisel. Disain tähendab tellija jaoks üha enam kasutajasõbralikke, hästi töötavaid, kliendi vajadustele vastavaid teenuseid ja tooteid, ning on saamas kõigi toimingute lahutamatuks osaks. Selleks, et ettevõtteid ja riigiasutusi veel enam ja teadlikumalt disaini rakendada õhutada, tuleb tegeleda aga süsteemsemalt riigihangete süsteemi parandamise ja avaliku sektori eeskuju, disainipädevuse tõstmise ja targa tellija kasvatamise, ning edulugude ja parimate praktikate jagamisega.

Statistikaameti andmetel oli Eestis 2023. aasta seisuga 103 muuseumi (ilma filiaalideta), mida on vähem kui 2022. a (170 ilma filiaalideta)⁷, milles säilitati kokku 7 miljonit museaali. Muuseumikülastusi oli 2023. aastal kokku 2,464 mln, mida on enam kui 2022. aastal (2,454 mln)⁸. Muuseumides töötas 1437 töötajat (2022. 1576 töötajat)⁹. Muuseumide infosüsteemi (MuIS) oli 2023. aasta lõpu seisuga sisestatud u 4,2 miljonit museaali kirjeldust, neist ligi 2,3 miljonit on digitaalse kujutisega. Muuseumivaldkonna suurimateks probleemideks on muuseumikogude halvad hoiutingimused, moraalselt ja tehniliselt vananenud MuIS, mitmed vananenud püsiekspositsioonid ning muuseumihoonete suur remondivõlg ja halb ligipääsetavus.

2023. aasta märtsi seisuga oli Eestis 26 480 kultuurimälestist (arheoloogia-, ehitis-, kunsti-, tehnika- ja ajaloomälestisi ning ajaloolisi looduslikke pühapaiku kokku). Terviklike keskkondade väärtustamiseks on loodud 12 muinsuskaitseala, lisaks on Eestis kaks UNESCO maailmapärandi nimistusse kuuluvat objekti. Suurem osa kultuurimälestisi (arheoloogia-, kunsti-, tehnika- ja ajaloomälestised) on heas seisukorras. Halvem on olukord ehitismälestistega, mis vajavad teiste mälestiste liikidega võrreldes suuremaid investeeringuid. Umbes kolmandik (30%) Eesti ehitismälestisi on halvas või avariilises seisus.

⁷ Statistikaameti 2023. aasta küsimustiku puhul täpsustati muuseumi määratlust ning osa asutustest liikus teaduskeskuse või ekspositsiooni kategooriasse, kuhu lisandus ka varem valimisse mitte kuulunud asutusi.

⁸ Valim muutus

⁹ Valim muutus

2023. aastal oli Eestis 879 raamatukogu (rahvaraamatukogud, kooliraamatukogud ja eriala- ja teadusraamatukogud). Rahvaraamatukogusid oli 2023. aastal 493. Raamatukogude füüsilisi külastusi oli 2023. aastal 6,6 miljonit ja sellele lisaks 4 miljonit virtuaalkülastust. Raamatukogud on üha enam regionaalsed kogukonnakeskused, sest raamatukoguteenuseid kasutab hinnanguliselt üle 50% Eesti elanikest ning seda on kavas teha veel suuremal osal elanikest¹⁰. Aastast 2022. on käivitatud Eesti Rahvusraamatukogu innovatsiooniprojekt „Raamatud liikuma“ e „Minu raamatukogu (MIRKO)“, mille raames on loodud kaasaegne tsentraalselt toimiv logistikateenus teavikute kätetoimetamiseks lugejatele. 2023. aastal avati MIRKO platvormil üleriigilise teenusena e-laenutus (e-raamatud, audioraamatud, perioodika).

Alates 2023. aastast on Rahvusraamatukogu ülesanneteks ka endised Eesti Hoiuraamatukogu ülesanded: säilitada üleriigilist vähekasutatavate võõrkeelsete trükiste hoiukogu, vahendada vahetuskogu teavikuid organisatsioonidele üle Eesti ning teenindada nägemispuudega ja lugemishäirega või selle temaatika vastu huvi tundvaid lugejaid.

Eesti rahvakultuuri tugevus on rikkalik pärand ja inimesed, kes väärtustavad ja kannavad paikkondlikke kombeid ja elulaadi ning annavad seda edasi järgmistele põlvkondadele, hoides rahvakultuuri seeläbi elujõulisena. Vaimse kultuuripärandi väärtustamiseks on väljatöötatud seitse piirkondlikku toetusmeetet. 2023. aastal osales alaliselt tegutsevates kollektiivides 78 791 harrastajat. Toimub alates 2021. aastast kollektiivjuhtide palgatoetussüsteemi rakendamine. Toetuse eesmärk on väärtustada laulu- ja tantsupeo liikumises osalevaid kollektiivjuhte, andes neile võimaluse töötasu tõusuks, luua laulu- ja tantsupeo liikumises osalevatele kollektiivjuhtidele sotsiaalsed garantiid ning tagada laulu- ja tantsupeoliikumise traditsiooni jätkusuutlikkus.

Läbi erinevate arengukavade on olnud eesmärgiks väärtusliku kultuuripärandi digiteerimise ja vajaduse tagada veebis loodud kultuuripärandi talletumine, kättesaadavus ja kogutud kultuuripärandi pikaajaline säilivus. Riigi hallatavates mäluasutustes on kokku üle 900 miljoni Eesti kultuuri jaoks olulise pärandiobjekti. „Kultuuripärandi digiteerimine 2018–2023“ tegevuskava elluviimise raames digiteeriti dokumente, trükiseid, esemeid, filme ja fotosid. Tegevuskava tulemusel oli 2023. aasta lõpuks digitaalsena kättesaadav 42% mäluasutustes olevast kultuuripärandist. Lisaks digiteerimisprojektidele olid tegevuskava osaks ka taristu analüüsi- ja arendusprojektid (Muuseumide Infosüsteemi MuLS 2.0, Eesti Rahvusringhäälingu ja Rahvusarhiivi lindirobotil paiknevad arhiivi peeglid teises geograafilises asukohas, üleriigiline e-laenutuse lahendus). Toimus „Kultuuripärandi digitegevuskava 2024-2029“ ettevalmistamine ja elluviimine, eesmärgiga teha 2029. aastaks digitaalselt kättesaadavaks 45% Eesti mäluasutustes (muuseumides, raamatukogudes ja arhiivides) talletatavast kultuuripärandist, parandada digitaalse kultuuripärandi kättesaadavust kasutades innovaatilisi lahendusi ja tehnoloogiaid ning jätkata mäluasutuste koostööd pikaajalise digitaalse säilitamise taristu arendamisel. Lisaks dokumendi-, trükise, foto- ja filmipärandi 2D digiteerimisele alustatakse koordineeritult ka eseme- ja ehituspärandi 3D digiteerimist.

¹⁰ Muuseumide ja raamatukogude külastajate ja mittekuulajate uuring (2018), <https://kul.ee/uuringud#muuseumid-ja-raamatu>

Kultuuri rahvusvahelistumise oluline lüli lisaks valdkondlikele teabe- ja arenduskeskustele on Eesti saatkondades tegutsev kultuuriesindajate võrgustik, kelle ülesandeks on aidata Eesti loovisikutel, kollektiividel, loomeettevõtetel ja kultuuriorganisatsioonidel jõuda rahvusvahelisele areenile, toetada tugevaid rahvusvahelistumise võimekusega tegijaid ning tutvustada nende tegevuste kaudu Eestit ja Eesti kultuuri maailmas. Erinevate saatkondade juures tegutsevad kultuuriesindajad Stockholmis, Helsingis, Berliinis, Brüsselis, Pariisis, Londonis ja New Yorgis. Kultuuriministeeriumil on kehtivad kultuurikoostöölepped ligi 50 riigiga. Senisest enam on vaja tähelepanu pöörata kultuuri rahvusvahelistumise eesmärkide selgemale sõnastamisele, erinevate organisatsioonide rollidele, omavahelisele koordineerimisele nii valdkonnas sees kui ka valdkonnaväliste asutustega, samuti toetusvõimaluste paremale vastavusele kultuuriorganisatsioonide tegelikele vajadustele. Kultuuriministeeriumi koosseisu toodi alates 2023. aastast seni sihtasutusena tegutsenud eraldi üksusena UNESCO Eesti Rahvuslik Komitee.

Viimase, 2022. aasta kevadel valminud Eesti loomemajanduse olukorra viienda uuringu kohaselt oli Eesti loomemajanduse sektoris 2019. aasta andmetel 28,3 tuhat töötajat (4,2% Eesti töötavast rahvastikust) ning sektoris tegutses 10 705 ettevõtet ja asutust (11,2% Eesti ettevõtete üldarvust). Loomemajanduse ettevõtete ja asutuste kogutulu oli 1,86 miljardit eurot (2,6% Eesti ettevõtete müügitulust). Lisaks on loomemajandussektoril oma osa atraktiivse elukeskkonna loomisel, turismitulude suurendamisel ja digimajanduse arenemisel.

Programmi meetmete ja tegevuste elluviimine 2023. aastal

Kultuuriprogramm 2023-2026 koosneb kolmest meetmest ja 15 tegevusest.

MEEDE 1. Mitmekülgse ja kättesaadava kultuurielu toetamine ja arendamine

Tabel 4: Meetme 1 mõõdikud

Eesmärk	Eesti kultuurielu on mitmekülgne ja kõrgetasemeline, pakkudes võimalusi loominguliseks tegevuseks ja kultuurist osasaamiseks.					
Meetme kirjeldus	Meetme raames kujundatakse ja viiakse ellu kunstide valdkonna valdkondlikke poliitikaid, tõstetakse valdkonna konkurentsivõimet, toetatakse strateegiliste koostööpartnerite põhitegevust ja projekte, valdkonna toimimiseks ja arendamiseks hoitakse ja arendatakse vajalikku taristut.					
Meetme mõõdikud	Tegelik täitmine			Sihttasemed		Allikas
	2021	2022	2023	2023	2024	
Teatrikülastuste arv Eestis (mln)	0,67	1,1	1,2 ¹¹	1	0,9	Eesti Teatri Agentuur
Uuslavastuste arv	217	248	210 ¹²	180	-	Eesti Teatri Agentuur
Kinokülastajate arv (mln)	1,39	2,33	2,8	3,0	2,8	Eesti Filmi Instituut
Eesti filmide publiku turuosa suurus kinolevis (%)	14	21	22	17	-	Eesti Filmi Instituut
Tõlked eesti keelest teistesse keeltesse (ilukirjandus/nimetust)	86	77	97	70	70	Eesti Kirjanduse Teabekeskus
Rahvusvaheliste (välisosalusega) kunstinäituste arv	167	-	-	120	-	Kaasaegse Kunsti Eesti Keskus

¹¹ Esmane hinnang, lõplik statistika avaldatakse septembris 2024.

¹² Esmane hinnang, lõplik statistika avaldatakse septembris 2024.

Rahvusvaheliste (välisosalusel) kunstinäituste osakaal kõigist Eestis korraldatud näitustest, %	20	-	-	20	20	Kaasaegse Kunsti Eesti Keskus
Eesti kunstnike osalemine välisnäitustel (näituste arv)	-		-	80	-	Eesti Kaasaegse Kunsti Arenduskeskus
Eesti kunstnike osalemine välisnäitustel (kunstnike arv)	-		-	110	-	Eesti Kaasaegse Kunsti Arenduskeskus
Edasijõudmine „disainiredelil“: ettevõtete ja sihtasutuste protsentuaalne hulk, mis kasutavad disaini „disainiredeli“ IV astmel, %	-	-	21	-	-	Kultuuriministeerium
Eesti meediavabaduse indeks	15,25	9,26	8. koht ¹³	12,27	≤TOP10 ¹⁴	Piirideta Reporterid
Eesti autorite teoste esitamisest laekunud tasud, eur	2 133 937	2 062 494	2 324 018	1 520 000	-	Eesti Autorite Ühing
Arhitektuuriettevõtete eksport, mln eurot	3,1	-	3,99	1,8	3,2	Konjunktuuriinstituut

Meetme raames kujundatakse ja viiakse ellu kunstide valdkondlikke poliitikaid, tõstetakse valdkonna konkurentsivõimet, toetatakse strateegiliste koostööpartnerite põhitegevust ja projekte, ning valdkonna toimimiseks ja arendamiseks hoitakse ja arendatakse vajalikku taristut. Mitmekülgse ja kättesaadava kultuurielu toetamise ja arendamise saavutamiseks on programmi tegevusteks loovisikute toetamine ja tunnustamine ning kirjanduspoliitika, etenduskunstide poliitika, audiovisuaalpoliitika, meediapoliitika, muusikapoliitika, kunstipoliitika ning arhitektuuripoliitika ja disainipoliitika kujundamine ning rakendamine.

Programmi tegevus 1.1. Loovisikute toetamine ja tunnustamine

Selleks, et loovisikute loometegevuseks vajalikud tingimused oleksid paranenud, antakse loomeliitudele toetust, kasutamaks seda seaduses sätestatud loometoetuse maksmiseks vabakutselistele loovisikutele

¹³ Metoodika muutus.

¹⁴ Metoodika muutus.

ja loovisikute loometegevuseks ning sellega seotud täiendusõppeks antavateks stipendiumideks, kui toetust ei ole kasutatud täies ulatuses loometoetuste maksmiseks vabakutselistele loovisikutele. Suur osa loomevaldkondadest toimivad valdavalt kollektiivse loomingu põhiselt ja on põhiosas institutsionaliseerunud – riik on loonud etendusasutusi ja kontserdiorganisatsioone, mis tagavad neis valdkondades stabiilsed loometöö võimalused. Et võimaldada ainult vabakutseliste loometööl põhinevate valdkondade loovisikutel pühenduda loometööle regulaarsemalt, on riik loonud täiendavalt süsteemi, mis võimaldab loomeliitude kaudu toetada kirjanikele ja kunstnikele palkade maksmist.

- 2023. oli tunnustatud loomeliite, kellega leping sõlmitud, 17.
- Lisaks anti välja riigi kultuuripreemiad (8) ja rahastati riigi kultuuristipendiume.

Programmi tegevus 1.2. Kirjanduspoliitika kujundamine ja rakendamine

Kirjanduse väärtustamiseks Kultuuriministeerium kujundab valdkonnapoliitikat ning loob ja rakendab toetusmehhanisme, mis toetavad Eesti autorite uute teoste loomist, kirjanduse populariseerimist ja kättesaadavust. Eesti kirjanduse rahvusvahelise nähtavuse tagamisel on väga tähtis roll nii Eesti Kirjanduse Teabekeskusel kui ka Eesti Lastekirjanduse Keskusel. Samuti toetatakse Eesti osalemist rahvusvahelistel messidel, järjepidevat kirjastuste teadlikkuse tõstmist ekspordivõimalustest ning autoriõiguste vahendamist ja rahvusvaheliste lepingute sõlmimist.

- 2023. aastal sai riiklikku palka 15 kirjanikku.
- Sihtasutus Kultuurileht andis jätkuvalt välja Eesti tähtsamaid kultuuriajakirju ja -ajalehti (15): Akadeemia, Keel ja Kirjandus, Kunst.ee, Looming, Loomingu Raamatukogu, Muusika, Sirp, Teater.Muusika.Kino, Täheke, Vikerraar, Õpetajate Leht, Värske Rõhk, Hea Laps, võrukeelne Uma Leht ja Müüri-leht.
- Jätkati lugemise populariseerimist (nt programm „Lugemisisu“).
- Jätkati Eesti kirjanduse rahvusvaheliselt nähtavamaks tegemist, sh osaleti 4 rahvusvahelisel kirjandusmessil.

Programmi tegevus 1.3. Etenduskunstide poliitika kujundamine ja rakendamine

Kultuuriministeerium toetab teatritegevust teatri omandivormist olenemata, st toetatakse nii riigi osalusega sihtasutusi kui ka era- ja munitsipaalasutusi. Rahvusvahelisi tegevusi toetatakse rahvusvaheliste etenduskunstide festivalide taotlusvooru kaudu. Regionaalse kättesaadavuse tagamiseks on toetusi jaganud Eesti Rahvakultuuri Keskuse programm „Teater maal” (sh eriprogrammid lastele ja noortele). Lisaks toetatakse Eesti Tantsuagentuuri soodsa stuudiopinna rentimiseks tantsukunstnikele.

- Jätkati Tallinna Linnateatri uute saalide ehitamise toetamist.
- 2023. aastal toimusid SAAL Biennaal (20. juubelit tähistav vanim rahvusvaheline teatrifestival Tallinnas) ja Tallinn Treff festivalid, kokku oli festivalidel üle 5500 külastuse. Lisaks toimus Draama festival Tartus, mis tutvustab erilist Eesti teatrikunsti ka väliskuraatoritele koostöös Eesti Teatri Agentuuriga tehtaval esitlusfestivalil.

Programmi tegevus 1.4. Audiovisuaalpoliitika kujundamine ja rakendamine

Riik on loonud eeldused professionaalse filmitootmise järjepidevuse püsimiseks, kõiki olulisemaid filmivaldkonna tegevusi kattev riiklik organisatsioon on Sihtasutus Eesti Filmi Instituut (EFI), kes toetab filmide arendamist, tootmist ja turundamist.

Kultuuriministeerium toetab väärtfilmikinode kaudu väärtfilmide kättesaadavaks tegemist, mis toovad publikuni Euroopa ja maailma mitmekesise filmiparemi. Ministeerium toetab põhjamaade ainsat A-kategooria filmifestivali PÖFF.

- Ministeeriumi eelarvest jagatava raha toel toetati mängu-, anima- ja dokumentaalfilmide tootmist ning vähemuskaastootmist. 2023. a toetati 9 filmi arendustoetusega, 6 filmi tootmistoetusega.
- Esilinastus 18 toetust saanud filmi.
- Laste ja noorte osakaal kinokülastustest oli 2023. 39,55%.

Programmi tegevus 1.5. Meediapoliitika kujundamine ja rakendamine

Sõnavabadus on demokraatliku ühiskonna üks alusväärtusi ja vaba meediaruum selle vältimatu osa. Eestis on meediateenuste seadusega reguleeritud olnud peamiselt audiovisuaalmeedia- ja raadioteenused. Sõltumatu ja usaldusväärse info kättesaadavuse tagamine on avalik-õigusliku meediaorganisatsiooni Eesti Rahvusringhäälingu (ERR) üks peamisi eesmärgi.

- 2023. aastal oli ERRi usaldusväärsus eestikeelse elanikkonna seas 84% ja eesti keelest erineva emakeelega elanikkonna seas 50%.

Programmi tegevus 1.6. Muusikapoliitika kujundamine ja rakendamine

Muusikavaldkonna organisatsioone, kollektiive, festivalide ja muusikaliste suursündmuste korraldamist toetab riik Kultuuriministeeriumi ja Kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali kaudu. Muusikavaldkonda toetab autoritasudest saadavate tulude kaudu ka Eesti Autorite Ühing. Lisaks toetab Kultuuriministeerium muusikavaldkonda EASi rakendatava loomemajandusmeetme toetuste kaudu.

- Toetati Eesti heliloomingu väärtuste noodimaterjali taastamist ja digiteerimist, mille kaudu muutub kättesaadavaks suur osa eesti heliloomingust, mis seni kättesaadav ei olnud.
- Toimus 170 Eesti professionaalsete heliloojate uudisteoste esiettekannet.

Programmi tegevus 1.7. Kunstipoliitika kujundamine ja rakendamine

Kultuuriministeerium panustab kunsti valdkonnas nii loometöösse, näitustegevusse, rahvusvahelistumisse kui ka kunsti uurimisse, kuid valdkonna tegevuste põhirahastaja on Eesti Kultuurkapital kujutava ja rakenduskunsti sihtkapitali kaudu. Erinevalt enamikest teistest loomealadest on aktiivses kunstielus (nüüdisloomes) ka mäluasutustel suur roll. Kultuuriministeerium toetab tegevustoetustega SA Tallinna Kunstihoonet, Eesti Kunstnike Liidu galeriisid ja Eesti Kaasaegse Kunsti Muuseumi. Rahvusvahelisi kunstisuhteid arendavad valdkondlik info- ja arenduskeskus (SA Kaasaegse Kunsti Eesti Keskus ja Eesti Kaasaegse Kunsti Arenduskeskus MTÜ), kes saavad ministeeriumilt oma tegevuseks osalist tegevustoetust. Rahvusvaheline nähtavus on oluline kunstiklassika uurimise ja tutvustamise kontekstis, mistõttu on ministeerium alates 2018. aastast toetanud eraalgatusliku Konrad Mägi Sihtasutuse tegevust.

- SA Kunstihoone (tegutseb ajutisel pinnal) poolt korraldati 2023. aastal 10 näitust, mida külastas 23 649 külastajat.
- Eesti kunstnikud said osaleda 4 residentuuris välismaal läbi lepinguliste kohtade.
- Kunstnikupalka maksti 20 kunstnikule MTÜ Eesti Kunstnike Liidu kaudu.

Programmi tegevus 1.8. Arhitektuuripoliitika ja disainipoliitika kujundamine ja rakendamine

Kultuuriministeerium aitab kaasa riigi ruumiloomepoliitika ühtlustamisele ja arendamisele. Ruumipoliitika osaks on arhitektuuripoliitika. Riigi, sh Kultuuriministeeriumi, roll ning elluviidavad ülesanded määratletakse riigi strateegilistes arengudokumentides, mis saavad sisendiks ettepanekuid disainivaldkonna arengukavast. Lisaks aitab Kultuuriministeerium kaasa ringdisainialase teadlikkuse tõstmisele, mis toetab ringmajanduse eesmärkide saavutamist.

- Arendati ruumiharidust, sh viidi läbi 20 üldhariduskoolis ruumihariduse valikkursust ning ruumihariduse õpetajakoolitusi viidi läbi 2.

MEEDE 2. Kultuuripärandi säilitamise ja kättesaadavaks tegemise toetamine ja arendamine

Tabel 5. Meetme 2 mõõdikud

Eesmärk	Tagatud on Eesti rikkaliku vaimse ja materiaalse kultuuripärandi, sh kultuuriväärtusliku keskkonna ja eriilmeliste piirkondlike kultuuriruumide elujõulisus ja säilimine järeltulevatele põlvedele.					
Meetme kirjeldus	Meetme raames toetatakse kultuurimälu edasikandmise jaoks oluliste institutsioonide põhitegevust ja kolmanda sektori organisatsioonide projekte, rakendatakse kultuuripärandi toetusi, toetatakse kultuuripärandi alaste rahvusvaheliste lepingute täitmisega seotud tegevusi ning teavikute ja infokandjate soetamist. Lisaks tehakse investeeringuid kultuuriväärtusi säilitavate ja vahendavate asutuste tegevuskeskkonna ajakohastamiseks ja arendamiseks.					
Meetme mõõdikud	Tegelik täitmine			Sihttasemed		Allikas
	2021	2022	2023	2023	2024	
Muuseumikülastuste arv, mln	1,68	2,45	2,464 ¹⁵	3	3,2	Statistikaamet
Eesti rahvaraamatukogude laenutuste arv, mln	9,7	9,46	9,56	10	10	Statistikaamet
Eesti raamatukogude füüsiliste külastuste arv, mln	6,68	7	6,6	8,4	8,8	Eesti Rahvusraamatukogu
Rahvakultuuriharrastajate arv	71800	78 324	78 791	83 000	78 500	Rahvakultuuri Keskuse andmekogu
Kasutuses olevate ehitismälestiste osakaal, %	76,6	77	74,9	76	77	Muinsuskaitseamet

Meetme raames toetatakse kultuurimälu edasikandmise jaoks oluliste institutsioonide (sh muuseumid, Muinsuskaitseamet, Eesti Rahvusraamatukogu, Rahvakultuuri Keskus, Võru Instituut, Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA) põhitegevust ja kolmanda sektori organisatsioonide tegevust ja projekte, rakendatakse kultuuripärandi toetusi, toetatakse kultuuripärandi alaste rahvusvaheliste lepingute täitmisega seotud tegevusi. Lisaks tehakse investeeringuid kultuuriväärtusi säilitavate ja vahendavate asutuste ajakohastamiseks ja arendamiseks.

Programmi tegevus 2.1. Muuseumi- ja muinsuskaitsepoliitika kujundamine ja rakendamine

Eestis oli 2023. aastal 103 muuseumi. Kõige rohkem oli Eestis mingit kindlat piirkonda tutvustava koguga kohamuuseume (50), mõnele kitsamale valdkonnale keskenduvaid teemamuuseume (45) ning arheoloogia- ja ajaloomuuseume (33).

¹⁵ Valim muutus.

Statistika näitab, et muinsuskaitseliste hoonete olukord on pidevalt halvenenud. Samas kehtib muinsuskaitse kompensatsioonisüsteem, mille järgi hüvitatakse mälestise omanikule see osa töödest, mis tuleneb otseselt muinsuskaitseseadusest. Hüvitisi kombineeritakse toetustega, sh omandireformi reservfondist.

Riigi ülesanne on luua eeldused, et muuseumid saaksid hoida ja tutvustada inimestele meie ajalugu.

- 2023. a olid MuSiSiga liitunud muuseumide kogud hästi hoitud ja inimestele kättesaadavad.
- Toimusid eeltööd muuseumide pärandihoidlate rajamiseks: valmisid arhitektuurivõistluste lähteülesanded, Põhja-Eesti hoidla mahuline eskiis ja kliimakontseptsioon Hiiumaa hoidla näitel.
- Toimus muuseumide infosüsteem ehk MuSiS arendamine – 2023. valmis uue infosüsteemi I etapp ning arendustööd jätkuvad 2024. aastal. Eesmärk on luua tänapäevastele vajadustele vastav infosüsteem, mis toetab optimaalselt muuseumide tööd ning võimaldab paremat ligipääsu muuseumides leiduvale kultuuripärandile
- Rakendati taotlusvooru „Muuseumide kiirendi“ muuseumide tegevuskeskkonna ajakohastamise ja ekspositsioonide uuendamise toetamiseks ning muuseumide poolt avalikkusele pakutavate teenuste kvaliteedi, sihistatuse ja kättesaadavuse parandamiseks.
- Heas ja rahuldavas seisukorras ehitismälestisi oli 2023. aastal 62%.
- Kultuurimälestiste register oli kättesaadav ja ajakohane.
- Rakendati toetusmeedet Euroopa Majanduspiirkonna ja Norra Finantsmehhanismi programmist „Kohalik areng ja vaesuse vähendamine“, mis seob kultuuripärandi teiste riiklike eesmärkidega (regionaalareng, elukeskkonna parandamine, energiatarbimise vähendamine, tööhõive ja kohalik ettevõtlusaktiivsus, kestlik areng), et saavutada suurem mõju ühiskonnas. Pilootprogrammi kaudu investeeritakse 3,3 miljonit eurot väikelinnade ajaloolistesse keskustesse, kus on muinsuskaitseala.
- Toimus muinsuskaitsealade kaitsekordade uuendamine.
- Muinsuskaitseameti teenuste rahulolu oli 75%.

Programmi tegevus 2.2. Raamatukogupoliitika kujundamine ja rakendamine

Riigi ülesanne on tagada raamatukoguteenuse vahendusel vaba juurdepääs informatsioonile, mis on kõikidele inimestele võrdselt kättesaadav. Eesti raamatukoguvõrgu moodustavad rahva-, kooli-, teadus- ja erialaraamatukogud ning Eesti Rahvusraamatukogu. 2023. aastal oli Eestis 879 raamatukogu (rahvaraamatukogud, kooliraamatukogud ja eriala- ja teadusraamatukogud).

- Toimus rahvaraamatukogu seaduse ajakohastamine, et luua rahvaraamatukogudele efektiivsem üleriiklike teenuste koordinatsioonisüsteem ning tagada sellega üle-eestiline võrdne kättesaadavus, trükiste laenutuse kasutajasõbralikkus ja raamatukoguteenuse tänapäevane toimimine.
- 2023. aastal avati MIRKO (Minu raamatukogu) platvormil teise üleriigilise teenusena e-laenutus (e-raamatud, audioraamatud, perioodika).
- Jätkus Eesti Rahvusraamatukogu hoone renoveerimine.

Programmi tegevus 2.3. Rahvakultuuripoliitika kujundamine ja rakendamine

Riigi ülesanne on tagada vaimse kultuuripärandi väärtustamine, hoidmine ja arendamine, nagu ka laulu- ja tantsupeotraditsiooni jätkusuutlikkus.

- Rakendati kogukondade toetuseks piirkondlikke toetusmeetmeid (7).
- Toetati muid olulisi vaimse kultuuripärandiga seotud tegevusi ja väiksemaid valdkondlikke või piirkondlikke institutsioone.
- Laulu- ja tantsupeo traditsioon on olnud jätkusuutlik.
- Vaimne kultuuripärand on olnud hoitud, väärtustatud ja arendatud.
- Rakendati laulu- ja tantsupeo protsessis osalevate kollektiivjuhtide riikliku palgatoetussüsteemi ja kollektiivide toetussüsteemi.
- Tehti ettevalmistusi rahvakultuuri andmekogu ja Eesti Laulu- ja Tantsupeo Sihtasutuse registri uuendamiseks.

MEEDE 3. Kultuuri valdkondadeülene arendamine, koostöö ja rahvusvahelistumine

Tabel 6: meetme 3 mõõdikud

Eesmärk	Kultuuri, sh loomeettevõtluse, toetamise ja loomepotentsiaali rakendamise kaudu on loodud eeldused Eesti konkurentsivõime kasvuks ja tutvustamiseks maailmas.					
Meetme kirjeldus	Loomemajanduse toetuste eesmärk on siduda kultuuri- ja loomevaldkondades olevat potentsiaali ettevõtlusega, et soodustada uute ambitsioonikate ärimudelitega ettevõtete juurdekasvu, tõsta valdkonna ekspordivõimekust ning luua teistele majandussektoritele loomemajandussektori kaasamise kaudu lisandväärtust ärimudelite, toodete ja teenuste ning müügi ja turunduse arendamisel. Kultuuriministeeriumi ülesanne on edendada ja toetada Eesti kultuuri rahvusvahelistumist, arendada riikidevahelisi kultuurisuhteid ja -diplomaatiat, osaleda kultuuripoliitikate kujundamisel rahvusvahelistes organisatsioonides ning ka toetada eelpool nimetatud eesmärke elluviivaid valdkondlikke arenduskeskusi. Eesmärgiks on väärtusliku kultuuripärandi digiteerimine ja vajadus tagada veebis loodud kultuuripärandi talletumine, kättesaadavus ja kogutud kultuuripärandi pikaajaline säilivus.					
Meetme mõõdikud	Tegelik täitmine			Sihttasemed		Allikas
	2021	2022	2023	2023	2024	
Loomemajanduse sektoris loodud lisandväärtus töötaja kohta	-	-	-	-	-	Eesti loomemajanduse olukorra uuring ja kaardistus
Digitaalse kultuuripärandi osakaal kogude suuruselt, %	38	49	53	40	51	DIGAR ja MUIS

Loomemajanduse valdkonna ettevõtete konkurentsivõime tõstmiseks ja loomemajanduse potentsiaali sidumiseks ülejäänud majandusega rakendab Kultuuriministeerium koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga Euroopa Liidu struktuurivahendite loomemajanduse arendamise meetet, mille rakendusüksus ja elluviija on nüüdne EASi ja Kredexi ühisasutus.

Kultuuriministeeriumi ülesanne on edendada ja toetada Eesti kultuuri rahvusvahelistumist, arendada riikidevahelisi kultuurisuhteid ja -diplomaatiat, osaleda kultuuripoliitikate kujundamisel rahvusvahelistes organisatsioonides ning ka toetada eelpool nimetatud eesmärke elluviivaid valdkondlikke arenduskeskusi. Eestil on ligi 50 kultuurikoostöölepet ja ühist programmi riikidega üle maailma. Samuti osaleb Eesti ligi 17 rahvusvahelises organisatsioonis, foorumis või koostööprogrammis.

“Kultuuri arengukava 2021-2030” seab eesmärgiks väärtusliku kultuuripärandi digiteerimise ja vajaduse tagada veebis loodud kultuuripärandi talletumine, kättesaadavus ja kogutud kultuuripärandi pikaajaline säilivus.

Programmi tegevus 3.1. Kultuurivaldkonna digitaliseerimine

Riigi hallatavates mäluasutustes on kokku üle 900 miljoni Eesti kultuuri jaoks olulise pärandi objekti, mis vääriavad digiteerimist. Laialdane valdkondadeülene koordineeritud ja rahvusvahelistele standarditele tuginev digiteerimine aitab vältida digiteerimise ja pikaajalise digitaalse säilitamise dubleerimist, toetab koostööd ja töövoogude optimeerimist.

- Lõpetati „Kultuuripärandi digiteerimine 2018–2023“ tegevuskava elluviimine.
- Jätkati „Kultuuripärandi digiteerimine 2024–2030“ tegevuskava ettevalmistamist.

Programmi tegevus 3.2 Kultuurivaldkonna rahvusvahelistumise edendamine, asutuste, organisatsioonide ja sündmuste toetamine

Rahvusvaheliste projektide jaoks annab riik toetusvahendeid nii taotlusvooru kaudu kui ka otsetoetusi valdkondlikele arenduskeskustele, toetades projekte, mis soodustavad Eesti kultuuri rahvusvahelistumist ja kultuurieksporti, Eesti tutvustamist maailmas kultuuri kaudu ja võimaluste loomist Eesti loovisikutele. Lisaks kaasrahastab Kultuuriministeerium Euroopa Liidu kultuuriprogrammis osalevaid Eesti projekte.

- Toimus „Tartu 2024“ kui Euroopa Kultuuripealinna programmi toimumisele kaasa aitamine.
- Eesti kultuuri rahvusvahelistumise osas oli aktiivne koostöö 2023. a 25 riigiga.
- Osaleti aktiivselt rahvusvahelistes organisatsioonides tagamaks Eesti huvide esindatus.

Programmi tegevus 3.3 Loomemajanduspoliitika kujundamine ja rakendamine

Loomemajanduse arendamise poliitikat kujundab Kultuuriministeerium koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga ja vastavad meetmed tuginevad „Kultuuri arengukavale 2021-2030“, „Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukavale 2021–2035“ ning ühtekuuluvuspoliitika fondide 2014-2020 ja 2021-2027 rakenduskavadele.

Viimase, 2022. aasta kevadel valminud Eesti loomemajanduse olukorra viienda uuringu ja kaardistuse kohaselt oli Eesti loomemajanduse sektoris 2019. aasta andmetel 28,3 tuhat töötajat (4,2% Eesti töötavast rahvastikust) ning sektoris tegutses 10 705 ettevõtet ja asutust (11,2% Eesti ettevõtete üldarvust). Loomemajanduse ettevõtete ja asutuste kogutulu oli 1,86 miljardit eurot (2,6% Eesti ettevõtete müügitulust), millest eksporditulu moodustas 410,8 miljonit eurot (22% kogutulust). Loomemajanduse sektoris toodetud lisandväärtus oli 2019. aastal 606,5 miljonit eurot ja see moodustas 2,2% Eestis toodetud SKP-st (27 693 miljonit eurot). Võrreldes 2015. aastaga on tulu töötaja kohta kasvanud 48%. 2019. aastal oli loomemajanduse sektoris lisandväärtus töötaja kohta 23 000 eurot.

2020. aasta kevadel valminud ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014–2020 ettevõtlus- ja innovatsioonitoetuste tulemuslikkuse hindamine tõi välja, et loomemajanduse arendamise meetme tegevused panustasid tööjõu tootlikusse ja lisandväärtuse kasvu. Kõrgeim oli lisandväärtuse kasv loomemajanduse inkubatsiooni tegevuses, kus toetusest tekkinud lisandväärtuse kasv töötaja kohta oli keskmiselt 2,8-kordne. Märkimisväärsed mõju lisandväärtuse kasvule avaldasid ka loomemajanduse teiste sektoritega sidumise tegevused. Nende tegevuste puhul hõivekasvu ei kaasnud, kuna toetuse eesmärk oli suurendada eeskätt toodete ja teenuste lisandväärtust ning tõsta majandustegevuse ressursitõhusust. Samuti avaldasid loomemajanduse arendamise meetme tegevused statistiliselt olulist positiivset mõju ettevõtete jätkusuutlikkuse kasvule. Hindamise käigus küsitletud ettevõtetest aitas peaaegu kõikidel vastanutel (91%) ekspordivõimekuse kasvatamisele suunatud projekt tõsta ettevõtte konkurentsivõimet ning enam kui poolte arvates käivet (77%), lisandväärtust (60%) ja kasumit (57%). Ekspordikäive suurenes keskmiselt igal teisel küsitlusele vastanud ettevõttel, mis eksportis valmistooteid või -teenuseid. Vastanud ettevõtetest 68% kasutas toetust ekspordiga alustamiseks ning 85% uutele sihturgudele eksportimiseks. Kokku nimetati 40 erinevat riiki, kuhu toetuse abil eksportimist alustati.

- Kultuuri- ja loomesektoris olid ettevõtlus- ja innovatsioonialased ning rahvusvahelistumist toetavad tugiteenused kättesaadavad, asjakohased ja tõhusad.
- Rahalist ja mitterahalist abi on toetusmeetme raames kumulatiivselt (2015-2023) saanud 3940 ettevõtet.
- 2023. a lõpuks jõustusid 20212-2027 perioodi loomemajanduse arendamise meetme kõik toetuse andmise tingimused, toimus esimene taotlusvoor loomeettevõtjatele tugiteenuste pakujate leidmiseks, loomeettevõtjatele avanesid ekspordivõimekuse arendamise ja arenguplaanide elluviimise toetuste jooksev taotlemine ning Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus asus ette valmistama ja ellu viima erinevaid loomeettevõtjatele suunatud arenguprogramme.

Programmi tegevus 3.4 Valdkondadeülene tugi- ja arendustegevus

Alates 2022. aastast on Kultuuriministeeriumi poolt võetud suund laiemalt humanitaarvaldkonna teadus- ja arendustegevuse toetamisele, rakendades loovuurimuse taotlusvooru ning planeerides vahendeid piloteerimaks „Elujõulise Eesti kultuuri teadus- ja arendusprogrammi“. Toetuste kaudu on samuti rahastatud valitsemisala asutusi, mis tegelevad teadus- ja arendustegevusega vastavalt oma põhiülesannetele (nt muuseumid, raamatukogud ja rahvakultuuri asutused).

- Loovuurimuse toetusmeetme esimeses taotlusvoorus 2022. aastal eraldatud toetuste kogumaht oli 413 000 EUR. Kõik projektid said 2023. aasta lõpuks lõpetatud.
- 2023. aastal viidi läbi teine taotlusvoor kultuuri- ja loomevaldkondades loovuurimuse toetamiseks ning selle tulemusena rahastati kokku 11 uut projekti, mis kestavad kuni 2024. aasta lõpuni. Eraldatud toetuste kogumaht oli 460 000 EUR.
- ETAG rakendusasutusena viis läbi Kultuuriministeeriumi ellu kutsutud Eesti kultuuri teadus- ja arendusprogrammi esimese vooru mahus 1,29 mln eurot.

Kultuuriprogrammi ja programmi tegevuste eelarve täitmine

Tabel 7. Programmi ja programmi tegevuste 2023. a eelarve täitmine (eurodes)

Programmi eelarve täitmine	2023 esialgne eelarve	2023 lõplik eelarve	2023 eelarve täitmine
Programmi kulud (kokku)	292 045 374	378 014 922	298 369 370
Tegevused			
Loovisikute toetamine ja tunnustamine			
Kulud	3 133 452	3 102 132	3 151 569
Kirjanduspoliitika kujundamine ja rakendamine			
Kulud	8 724 687	8 860 678	8 732 381
Etenduskunstide poliitika kujundamine ja rakendamine			
Kulud	44 794 513	48 507 483	48 318 728
Audiovisuaalpoliitika kujundamine ja rakendamine			
Kulud	17 447 252	19 408 903	16 791 561
Muusikapoliitika kujundamine ja rakendamine			
Kulud	18 741 063	19 317 035	18 584 48
Kunstipoliitika kujundamine ja rakendamine			
Kulud	9 759 845	7 014 872	6 495 95
Arhitektuuri ja disaini poliitika kujundamine ja rakendamine			
Kulud	2 523 361	2 509 602	2 467 188
Meediapoliitika kujundamine ja rakendamine			
Kulud	44 685 233	47 357 825	47 333 330
Muuseumi- ja muinsuskaitsepoliitika kujundamine ja rakendamine			
Kulud	54 538 350	117 623 323	55 305 819
Raamatukogupoliitika kujundamine ja rakendamine			
Kulud	38 395 216	48 242 031	44 663 257
Rahvakultuuripoliitika kujundamine ja rakendamine			
Kulud	14 357 773	15 682 513	14 777 099
Kultuurivaldkonna digitaliseerimine			
Kulud	52 774	279 874	224 021
Kultuurivaldkonna rahvusvahelistumise edendamine			
Kulud	4 909 835	5 198 449	4 856 454
Loomemajanduspoliitika kujundamine ja rakendamine			

Kulud	1 774 587	1 199 710	1 199 710
Kultuuri valdkondadeüleline tugi- ja arendustegevus			
Kulud	28 207 433	33 710 492	25 467 823

Riigikontrolli poolt auditeerimata andmed.

Lõplik eelarve sisaldab lisaks esialgsele eelarvele eelmisest aastast ülekantud vahendeid, lisaeelarvega eraldatud vahendeid, Vabariigi Valitsuse reservist eraldatud vahendeid ning muid tuludest sõltuvaid vahendeid (välistoetus, hasartmängumaksu laekumine jmt)

Programm: Spordiprogramm 2023 – 2026

EESMÄRK: Tagatud on toimiv spordikorralduse süsteem lähtuvalt Euroopa spordi mudelist

STRATEEGIA "Eesti 2035" siht: Eestis elavad arukad, terved ja tervist hoidvad inimesed

VASTUTAJA: Kultuuriministeerium

Programmi mõõdikud

Tabel 8: Programmi mõõdikud

	Tegelik täitmine			Sihttasemed		Allikas
	2021	2022	2023	2023	2024	
Harrastajate arv spordiklubides ja spordikoolides	184 337	193 274	225 848	200 000	230 000	Eesti spordiregister
Spordiklubides ja spordikoolides sporti harrastavate noorte (5-19-aastased) osakaal kogu vanusegrupist, %	51,4	52	54	58	59,5	Eesti spordiregister
Treenerikutsete arv	3990	4006	4200	4000	4250	Eesti spordiregister

Programmi olukorra analüüs

2023. a lõpu seisuga on Eesti spordiregistris 2926 spordiorganisatsiooni, kellest tegutsevaid oli 2641 (90%). Aktiivselt spordi harrastamisega tegelevaid organisatsioone oli 2014 (69%), ülejäänute tegutsevate fookus oli suunatud spordiürituste korraldamisele või sporditegevuse toetamisele. Aasta jooksul lisandus 161 ja arhiveeriti 134 spordiorganisatsiooni.

Spordiorganisatsioonide ja -koolidega seotud harrastajate arv tõusis hüppeliselt ja ületas esmakordselt 200 000 piiri, küündides aasta lõpuks 225 848 harrastajani. Võrreldes eelmise aastaga suurenes harrastajate arv 32 574 võrra ehk 17%. Peaaegu kolmveerand harrastajaskonna kasvust tuli täiskasvanute arvelt – mehi lisandus 8 492 ja naisi 14 977. Samas oli noorte (5-19-aastaste) juurdekasv vaid 9 105. Peamiselt on tõus tulnud nende arvelt, kes harrastavad sporti lepingu alusel, mis võimaldab sportida iseseisvalt. Teenuse kasutajate arv suurenes aastaga 60%, kerkides 57 886 harrastajani, mis moodustab koguarvust veerandi.

2023. aasta lõpu seisuga oli kehtivate treenerikutsete arv rekordiliselt kõrge - 4200. Aasta jooksul omistati 1143 kutset, millest 340 olid taotlejad, kellel varem treenerikutse puudus. Kutseomanikest oli 56% meessoost ja 44% naissoost.

Viimase viie aasta jooksul on treenerikutsete arv suurenenud 841 kutse võrra ehk koguni 25%. Treenerikutse maine tõusule aitavad oluliselt kaasa treenerite toetused eriti üleriigilisel, aga ka kohaliku omavalitsuse tasandil, regulaarsed treenerikoolitused ning kutse taotlemise protsessi pidev edasiarendamine.

Kultuuriministeeriumi 2023. aasta eelarvest eraldati spordivaldkonnale kokku 51 miljonit eurot, millest 42 miljonit eurot eraldati spordiorganisatsioonidele tegevus- ja projektitoetusteks ning 9 miljonit eurot spordiobjektide investeringuteks. Kunagi varem ei ole Kultuuriministeeriumi eelarvest spordiorganisatsioonidele nii palju tegevus- ja projektitoetusi ühel aastal eraldatud.

Programmi meetmed ja tegevuste elluviimine 2023. aastal

Spordiprogramm 2023-2026 koosneb kahest meetmest ja kolmest tegevusest.

MEEDE 1. Saavutusspordi edendamine

Tabel 9: Meetme 1 mõõdikud

Eesmärk	Eesti on rahvusvahelisel tasandil tulemuslikult ja väärikalt esindatud					
Meetme kirjeldus	meede jaguneb kaheks tegevuseks: saavutusspordi toetamine ja arendamine ning ausa spordi ja sporditurvalisuse toetamine ja arendamine, mille raames osutatakse kokku viite avalikku otsest ja kaudset teenust					
Meetme mõõdikud	Tegelik täitmine			Sihttasemed		Allikas
	2021	2022	2023	2023	2024	
Täiskasvanute tiitlivõistlustel olümpiamängude distsipliinidel saavutatud kohad 1-10	25	34	30	36	36	Eesti spordiregister
Täiskasvanute tiitlivõistlustel mitte olümpiamängude distsipliinidel ja spordialadel saavutatud kohad 1-10	275	402	366	260	260	Eesti spordiregister
Noorte ja juunioride tiitlivõistlustel olümpiamängude distsipliinidel saavutatud kohad 1-10	76	129	139	86	86	Eesti spordiregister
Noorte ja juunioride tiitlivõistlustel mitte olümpiamängude distsipliinidel ja spordialadel saavutatud kohad 1-10	319	419	370	250	250	Eesti spordiregister

Täiskasvanute tiitlivõistluste olümpiamängude distsipliinidel finaaltourniiridel osalenud suurekoosseisuliste võistkondade arv	1	1	2	2	0 ⁵	Eesti spordiregister
--	---	---	---	---	----------------	----------------------

Täiskasvanute tiitlivõistluste mitte olümpiamängude distsipliinidel ja spordialadel finaaltourniiridel osalenud võistkondade arv	2	1	1	1	1	Eesti spordiregister
Noorte ja juunioride tiitlivõistluste olümpiamängude distsipliinidel finaaltourniiridel osalenud suurekoosseisuliste võistkondade arv	0	1	5	3	3	Eesti spordiregister
Noorte ja juunioride tiitlivõistluste finaaltourniiridel mitte olümpiamängude distsipliinidel ja spordialadel osalenud võistkondade arv	1	0	2	1	1	Eesti spordiregister
Eestis läbiviidud olümpiamängude distsipliinide rahvusvaheliste tiitlivõistluste arv	9	14	11	20	20	Eesti spordiregister
Eestis läbiviidud mitte olümpiamängude distsipliinide ja spordialade rahvusvaheliste tiitlivõistluste arv	18	24	13	20	20	Eesti spordiregister

Meetmes kujundatakse ja viiakse ellu saavutusspordi poliitikat ja toetatakse ning luuakse tingimusi spordiga tegelemiseks, milles on Kultuuriministeeriumi spordivaldkonna peamine roll ja ülesanne. Spordialaliitude, -klubide ja -koolide ning teiste spordiühendustega koostöös on Eestis toimiv spordikorraldus, mis tagab võimalused nii noortele kui ka täiskasvanutele harrastus- või tippspordiga tegelemiseks. Ajakohastatud sporditaristu kaudu luuakse kõikjal Eestis tingimused nii saavutusspordi arenguks kui ka liikumisharrastusega tegelemiseks. Toetatakse spordiorganisatsioonide harrastus-, tipp- ja noortespordi arendamist, rahvusvaheliste spordiürituste korraldamist, antakse investeeringutoetusi uute spordirajatiste ja lähiliikumisparkade ehitamiseks ning olemasolevate ajakohastamiseks.

Meetme teise tegevuse raames kujundab Kultuuriministeerium ausa spordi tagamise poliitikat ja toetab Eesti Antidopingi ja Spordieetika SA (EADSE) tegevust. EADSE põhikirjalised eesmärgid on edendada Eestis diskrimineerimisvaba, eetilist ja ausat sporti, sh aidata kaasa:

1. dopingi kasutamise ennetamisele;
2. spordivõistlustega manipuleerimise ennetamisele;
3. diskrimineerimise, väärkohtlemise, ahistamise jm ennetamisele spordis;
4. spordivõistlustel osalejate turvalisuse tagamisele;
5. muude spordis esinevate spordi ausust ohustavate probleemide lahendamisele.

Programmi tegevus 1.1. Saavutusspordi toetamine ja arendamine

Kutsega treenerite arv, olles püsinud aastaid stabiilsena, on teinud viimastel aastatel suure hüppe, kasvades 4200ni. Suurt rolli on selles mänginud treenerite pidev riiklik toetamine, eriti kriisi ajal. Treeneritele väärilise töötasu tagamine on üks prioriteetseid valdkonna eesmärke. Jätkuvalt on eesmärk viia toetatavate kõrgema kategooria (vähemalt 5. kutsetase) treenerite brutopalga suhe Eesti keskmise palgani. Lisaks tuleb arvestada, et viimastel aastatel on tõusnud toetust saavate treenerite arv, mistõttu tuleb hakata järgnevatel aastatel tõstma riigi poolt toetatavate treeningtundide arvu tagamaks, et spordiklubidele ei langeks liiga suurt koormust. Selleks, et nõudlusele vastata, otsustas Vabariigi Valitsus anda 2023. aastaks treenerite tööjõukulu toetusmeetmesse täiendavaid vahendeid, mille abil oli võimalik tõsta toetatavate treeningtundide piirmäära 1,35 miljonini. Kui keskmise palgani jõudmiseks 2024. aastal oleks pidanud riigieelarvesse leidma ligikaudu 4,5 miljonit eurot lisavahendeid, siis arvestades Eesti Panga viimast majandusproгноosi tuleb juba 2025. aastal keskmise palgani jõudmiseks leida riigieelarvesse täiendavalt 6,4 miljonit eurot, sest arvestada tuleb lisaks pidevalt tõusva keskmise palgaga ka suureneva nõudlusega treeningtundide tasustamiseks.

Kultuuriministeeriumil on alates 2018. aastast võistluste toetamiseks taotlusvoor, mis on otseselt seotud sündmuse majandusliku mõjuga. 2023. aastal toetati meetmest kokku kümnet spordivõistlust kogumahas 2,36 miljonit eurot. Need võistlused tõid Eesti Konjunkturiinstituudi analüüside põhjal riiki üle 25 miljonit euro välisraha, millelt laekus käibemaksu riigile vähemalt 3,4 miljonit eurot. Seega laekus käibemaksu 1,47 korda enam, kui oli riigi toetus sündmuste korraldamiseks. Taotlusvoor on ennast õigustanud ning Kultuuriministeerium jätkab selle meetme rakendamist ka 2024. aastal.

Lisaks eelpool mainitud taotlusvoorule on Kultuuriministeeriumil ka teine taotlusvoor rahvusvaheliste võistluste korraldamise toetamiseks. 2023. aastal toetati sealt kokku 36 projekti kogumahas 1,04 mln eurot.

2023. aastal jätkus Eesti Olümpiakomitee loodud saavutusspordi projekti- Team Estonia¹⁶ kaudu saavutusspordi toetamine. Erinevate taotlusvoorude ja toetuse liikide kaudu eraldati sportlastele, nende treeneritele, taustajõududele tiitlivõistlustel osalemiseks ja ettevalmistamiseks 7,7 mln eurot. Võrreldes 2022. aastaga tõusis toetus 0,5 mln eurot võrra. Kokku toetati 310 individuaalala sportlast ja 39 sportmängude koondist.

Programmi tegevus 1.2. Ausa spordi ja sporditurvalisuse toetamine ja arendamine

Kultuuriministeeriumi tellimusel valmis 2023. aasta lõpus uuring¹⁷, mis kaardistas tippsportlaste, treenerite ja tugipersonali kokkupuuteid keelatud ainete ja meetoditega ning sellega seotud teadmisi ja hoiakuid. Tulemused näitasid, et laialdast dopingukasutamist Eestis eeldatavasti ei toimu, kuid järjepidevalt peaks jätkama antidopingu alase koolitusega.

Eestis tehakse aastas keskmiselt 350–400 dopingukontrolli testi ning koolitatakse antidopingu alaselts kuni 2000 inimest. Eesti antidopingu süsteem vastab spordis dopingu kasutamise vastase rahvusvahelise konventsiooni, Euroopa Nõukogu dopinguvastase konventsiooni ning maailma dopinguvastase koodeksi sätestatud nõuetele. Kuid siiani puudus teadmine spordis osalejate endi arvamustest ning suhtumisest dopingusse ja selle kasutamisesse.

Uuringus käsitleti nii dopinguga seotud teadmisi, hoiakuid, norme kui ka käitumist. Anonüümne küsitlus viidi Eesti Uuringukeskuse poolt läbi 2023. aasta oktoobris. Uuringu sihtrühmaks oli Eesti tippsportlased ja nende tugipersonal, st Eesti koondislased, koondisekandidaadid, U-18 koondise liikmed ja kandidaadid, pallimängude meistriliigade võistkondade liikmed ning kõigi eeltoodud sportlaste treenerid, juhendajad jt tugipersonaliliikmed. Kokku oli valim hinnanguliselt 4000 inimest, kellest küsitlusele vastas 1101 (774 sportlast ja 327 tugipersonaliliiget).

Tulemusena selgus, et sihtrühmast 83% pidas end dopingu ehk keelatud ainete ja meetodite olemusega väga hästi kursis või küllaltki hästi kursis olevat ning 73% hindas enda teadmisi dopinguvastastest reeglitest väga heaks või küllaltki heaks. Mõlemal juhul oli dopinguvastase koolituse läbinud isikute usk

¹⁶ <https://www.eok.ee/team-estonia>

¹⁷ <https://kul.ee/uuringud#item-1>

oma teadmistesse võrreldes koolituse mitteläbinutega oluliselt kõrgem. Kuid dopinguvastase koolituse olid läbinud vaid ligi pooled vastanud – 47% sportlastest ning 55% tugipersonalist. Arvestades sihtrühma kõrget sportlikku taset ning seda, et nii rahvusvahelised alaliidud kui ka Maailma Dopinguvastane Agentuur (WADA) toonitab koolituse olulisust ja toob välja, et sportlane peaks olema enne koolitatud kui testitud, siis tundub, et järgnevatel aastatel tuleb koolitustele veelgi rohkem tähelepanu pöörata. Seda eriti eesti keelt mitte emakeelena rääkiva sihtrühma hulgas, kelle seas oli koolitatuid vähem.

Uuringu sihtrühm hindas, et keelatud ainete ja meetodite kasutamine on pigem levinum välismaal, kas siis mõnel teisel spordialal (70%) või harrastusspordis (60%). Eestis peetakse dopingut enam levinuks harrastusspordis (48%) ja mõnel muul spordialal (39%), kuid vastajad leidsid, et nende oma spordiala on pigem puhas – 9% leidis, et dopingut kasutamine nende spordialal on levinud Eestis ja 28% pidas dopingut levinuks välismaal enda spordialal.

Väga suur osa vastajatest peab dopingut ohtlikuks nii Eesti tipp- kui ka harrastusspordi mainele. 83% sihtrühmast leiab, et see on pigem ohtlik või väga ohtlik tippspordile, 78% leiab, et see on ohtlik üldiselt spordi mainele, 59% peab dopingut ohtlikuks enda spordiala mainele ning 50% näeb dopingut kasutamist ohuna harrastusspordile. Sellest lähtuvalt on veidi kummastav, et endale tehtud dopingut pakkumisest oleks vaid 58% vastanutest valmis kedagi teavitama. Tervelt 17% vastanutest ei teavitaks mingil juhul ning 21% ei osanud seisukohta võtta.

Ausa ja puhta spordi edendamine ning spordi maine hoidmine on kogu spordivaldkonna ühine ülesanne ning valemängijate spordist väljajuurimine või selle kaasa aitamine võiks olla kõrgemalt hinnatud.

Eesti Antidoping ja Spordieetika SA (EADSE) jätkas oma igapäevaseid tegevusi, milleks on dopingut, kokkuleppemängude ja väärkohtlemise ning teiste spordieetika rikkumiste vastane võitlus. Eraldi tasuks 2023. aasta ellu viidud tegevustest välja tuua, et 2023. aastal alustati kokkuleppemängude vastase e-koolitusega, mis töötati välja koostöö rahvusvahelise partneri Sportradariga, ning 2023. aasta lõpus avati koostöös koolitusdisainer Helina Loriga välja töötatud väärkohtlemise ennetamise e-kursus. Spordikaitse e-kursust võetakse arvesse ka treenerite täienduskoolitusena. Eesti Olümpiakomitee koostöös EADSE ja Kultuuriministeeriumiga alustas ka spordiüleste spordieetika reeglite koostamise protsessi.

2023. aasta oktoobris valiti Eesti UNESCO Spordis dopingut kasutamise vastane rahvusvaheline konventsiooni osalisriikide konverentsil oma valimisgrupi esindajana dopingut elimineerimisfondi kinnitamiskomitee liikmeks.

MEEDE 2. Organiseeritud liikumisharrastuse edendamine

Tabel 10: Meetme 2 mõõdikud

Eesmärk	Liikumisharrastust edendav võrgustik ja liikumist soodustav keskkond on loodud					
Meetme kirjeldus	Meetme all on organiseeritud liikumisharrastuse edendamise tegevus, mille raames toetatakse organiseeritud liikumisharrastust					
Meetme mõõdikud	Tegelik täitmine			Sihttasemed		Allikas
	2021	2022	2023	2023	2024	
Liikumisharrastusega regulaarselt (4x nädalas 30 min) tegelevate inimeste osakaal 16–64 vanusegrupist	-	45,2	-	Ei mõõdeta	50	Tervise Arengu Instituut

„Sport 2030“ üks neljast suurest eesmärgist on see, et valdav osa elanikest liigub ja spordib. Liikumisharrastajate osakaal Eestis oli 2022. a 45,2%, 2020. aastal 44,8% ja 2018. aastal 41,2% (Rahvastiku Tervisekäitumise Uuring). Kultuuriministeeriumi tellitud ja 2022. aastal avalikustatud Eesti suurimast liikumisuuringust selgub, et nii täiskasvanutest kui ka lastest üle poole liigub endiselt liiga vähe – iga päev ei liigu piisavalt 57% õpilastest ja 58% täiskasvanutest. Uuring tõestas samas ka selgelt, et

aktiivne eluviis toetab märkimisväärselt tervist ja heaolu – aktiivsed lapsed ning täiskasvanud on õnnelikumad ja rõõmsameelsemad ning edukamad õppimises ja keskendumises.

Selleks, et kiiremini eesmärgini jõuda, pandi 2022. aasta sügisel alus valdkondade ülesele koostööle liikumisaktiivsuse edendamisel. 2023. aasta jooksul valmis tegevuskava, mis keskendub kehalise aktiivsuse tõstmisele elukaareüleselt – tegevused puudutavad igas vanuses Eesti elanikke, lastest vanemaealisteni. Tegevuskavasse koondati erinevaid valdkondi puudutavad pilootprojektid, kampaaniad, uuringud ja ka näiteks potentsiaalsed õigusruumiga seotud muudatused.

2023. aasta oli Liikumisaasta. Projekti vedas eest 2022. aasta lõpus Eesti Olümpiakomitee loodud SA Liikumisharrastuse kompetentsikeskus.

Liikumisaastal oli eesmärgiks tõsta tähelepanu keskmesse liikumisaktiivsus, sellealased võimalused ja teadlikkus, aga ka liikumiskultuur ja üritused ehk kõik, mis aitab kaasa liikumisega seotud mõtteviisi ja kultuuri edendamisele. Väga oluliseks peeti ka koostöövõrgustiku loomist, mille toel saaksid liikumisaasta algatused olla järjepidevad ka edaspidi. Kui liikumisest saab iga inimese igapäevaelu osa, saavad eestlased olla ka rahvana kestlikud, elades tervema ja õnnelikumana. Sellest tulenevalt oli liikumisaasta motoks „Hakkame liigutama!“

Liikumisaasta igal kuul võeti fookusesse erinev liikumisviis või -võimalus ning koostöös partneritega kutsuti inimesi teemakuu algatustest osa võtma. Peamine fookus oli koostöös (spordi)alaliitudega tasuta või sümboolse tasuga avatud treeningute ja õpitundide pakkumisel eesmärgiga tutvustada liikumis- või spordiala. Fookusteema toetuseks kavandati igasse kuusse laiem teemakäsitus liikumise vajalikkusest ja võimalikkusest ning jagati liikumistarkust ja -soovitusi (sotsiaal)meediaruumis. Märkimisväärset rolli kandsid ka ürituste korraldajad. Toimus nii kogukondlikke algatusi, liikumisüritusi maakondades kui ka rahvarohkeid spordiüritusi, millel kõigel oli üks eesmärk – hakkame liigutama!

2023. aasta lõpus läbi viidud liikumisaktiivsuse uuringu kohaselt oli liikumisaasta toimumisest teadlikud 44% elanikest. Kui 2022. aastal elanike hinnangud tervisespordi ja liikumisharrastustega tegelemise olulisusele pisut langesid, siis 2023. aastal oli selle teema olulisus elanike silmis taas suurenenud. Tervisespordi ja liikumisharrastustega tegelemist pidas väga või küllaltki tähtsaks 91% elanikest (2022. aastal vastavalt 88%).

Liikumisaasta teavitustegevused keskendusid nii konkreetsete liikumisaasta algatuste ja pakutavate liikumisvõimaluste tutvustamisele kui ka laiemalt teadlikkuse tõstmisele liikumise positiivsest mõjust tervisele ning väheaktiivsete inimeste innustamisele rohkem ja regulaarsemalt liikuma.

2017. aastal Soomes läbiviidud uuringu põhjal on ebapiisava kehalise aktiivsuse ja liigse istuva eluviisi kulu riigile aastas kokku ligi 4,7 miljardit eurot. Selleks, et saada ülevaade võimalikust kulust Eesti kontekstis, alustati 2023. aastal Kultuuriministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi ja TAI koostöös madala kehalise aktiivsuse ja ülemäärase kehakaalu kulu-uuringut. Uuringu lõpptulemused selguvad 2024. aasta kevadel. Samuti alustati 2023. aasta lõpus Kultuuriministeeriumi eestvedamisel puuetega inimeste spordi- ja liikumisharrastuse pilootuuringut, mille eesmärk on selgitada välja suurimad kitsaskohad ja arenguvajadused, kuidas puuetega inimeste liikumisaktiivsust edendada.

Kultuuriministeerium viis 2023. aastal läbi koolispordi uuringu¹⁸, mis kaardistas õpilaste osalemist erinevatel koolispordivõistlustel. Uuringu tulemused näitasid, et kuigi õpilastele meeldib võistlustel osaleda, võtavad neist enamjaolt osa need, kes juba mõnes muus võistlussüsteemis sees on. Seega oleks mitteaktiivsete õpilaste liikuma innustamiseks vaja võistluste asemel enam keskenduda tegevustele, mis neid rohkem kaasavad – näiteks loodusmatkadele, tervispäevadele ja muudele algatustele, mille peamine eesmärk on võistlusmomendi asemel liikumisharjumuste toetamine.

Kultuuriministeerium jätkas regionaalsete tervisespordikeskuste programmi 2023-2026 elluviimisega, et tagada Eesti elanikele kvaliteetsed ja ohutud tasuta liikumise võimalused. 2023. aasta riigieelarves oli ühekordselt ette nähtud 3 miljonit eurot tervisespordikeskuste juurde olme- ja teenindushoonete rajamiseks. Taotlusvoor oli edukas ning sooviavaldusi esitati enam kui oli jagatavaid vahendeid. Projektiga jätkamine eeldab lisaressursse järgmistel aastatel.

¹⁸ <https://kul.ee/uuringud#item-1>

Spordiprogrammi ja programmi tegevuste eelarve täitmine

Tabel 11: Programmi ja programmi tegevuste eelarve täitmine

Programmi eelarve täitmine	2023 esialgne eelarve	2023 lõplik eelarve	2023 eelarve täitmine
Programmi kulud (kokku)	59 876 494	68 157 329	51 995 048
Tegevused			
Saavutusspordi toetamine ja arendamine			
Kulud	42 258 982	47 697 174	44 660 804
Ausa spordi ja sporditurvalisuse toetamine ja arendamine			
Kulud	279 403	309 403	309 403
Organiseeritud liikumisharrastuse edendamine			
Kulud	17 339 109	20 151 752	7 026 841